

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 15 października 2021 r.

MIN-LANG (2021) 15

EUROPEJSKA KARTA JĘZYKÓW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH

**Raport Komitetu Ekspertów
przedstawiony Komitetowi Ministrów Rady Europy
zgodnie z Artykułem 16 Karty**

Trzeci Raport

POLSKA

Niniejszy raport podlega korekcie redakcyjnej do chwili publikacji

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych przewiduje mechanizm kontrolny w celu oszacowania, w jaki sposób Karta jest stosowana w Państwie-Stronie, z myślą o przedstawieniu, jeśli jest to konieczne, zaleceń dotyczących poprawy jego aktów prawnych, polityki i praktyk. Elementem centralnym tej procedury jest Komitet Ekspertów, ustanowiony w ramach art. 17 Karty. Jego głównym celem jest przedstawienie Komitetowi Ministrów jego oceny zgodności Strony z jej zobowiązaniami, badanie rzeczywistej sytuacji Języków Regionalnych lub Mniejszościowych w danym państwie i gdzie jest to stosowne, zachęcenie Strony do stopniowego zwiększania zaangażowania.

W celu wsparcia tego zadania, Komitet Ministrów przyjął, zgodnie z art.15, paragraf 1, zarys okresowych raportów, które Strona zobowiązana jest składać Sekretarzowi Generalnemu. Plan ten wymaga od Państwa sprawozdania z zastosowania Karty, ogólnej polityki dotyczącej języków chronionych w ramach Części II, a dokładniej ze wszystkich środków podjętych w zastosowaniu postanowień wybranych dla każdego języka chronionego w ramach Części III Karty. Pierwszym zadaniem Komitetu Ekspertów jest więc zbadanie informacji zawartych w raporcie okresowym dotyczącym wszystkich odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych na terytorium danego Państwa. Raport okresowy zostanie upubliczniony przez Państwo zgodnie z Art. 15, paragraf 2.

Rolą Komitetu Ekspertów jest ocena istniejących aktów prawnych, przepisów i faktycznych działań zastosowanych w każdym Państwie odnośnie ich języków regionalnych lub mniejszościowych. Opracował on odpowiednio swoje metody pracy. Komitet Ekspertów gromadzi informacje od odpowiednich władz oraz z niezależnych źródeł w obrębie Państwa, w celu uzyskania jasnego i miarodajnego wglądu w faktyczną sytuację języków. Po wstępnej analizie raportu okresowego, Komitet Ekspertów zadaje, jeżeli to konieczne, szereg pytań każdej Stronie w celu uzyskania od władz informacji uzupełniających na temat spraw, które uzna za niedostatecznie rozwinięte w raporcie. Ta pisemna procedura zwykle poprzedza wizytę na miejscu delegacji Komitetu Ekspertów w danym Państwie. Podczas tej wizyty, delegacja spotyka się z organami i stowarzyszeniami, których praca jest ściśle powiązana z wykorzystaniem odpowiednich języków i konsultuje się z władzami na temat kwestii, które zostały jej zgłoszone. Ten proces gromadzenia informacji został zaprojektowany w celu umożliwienia Komitetowi Ekspertów oszacowania zastosowania Karty w danym Państwie.

Po zakończeniu tego procesu, Komitet Ekspertów sporządza własny raport. Po przyjęciu przez Komitet Ekspertów, raport z oceny jest przedstawiany władzom odpowiedniego Państwa w celu ewentualnego skomentowania w ramach danego terminu. Na tym etapie, odpowiednie Państwo może zażądać przeprowadzenia poufnego dialogu. Pełny raport podlega publikacji również wraz z ewentualnymi uwagami wniesionymi przez władze Państwa-Strony. Przedmiotowy dokument jest następnie przekazywany do Komitetu Ministrów w celu przyjęcia rekomendacji do Państwa-Strony na podstawie propozycji rekomendacji zawartych w raporcie z oceny.

SPIS TREŚCI

Podsumowanie Wykonawcze.....	6
Rozdział 1 Sytuacja języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce – niedawne wydarzenia i trendy	7
1.1 Ogólne zmiany w polityce, ustawodawstwie oraz praktyce dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce	7
1.2 Sytuacja poszczególnych języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce.....	18
Rozdział 2 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia.....	25
2.1 Język ormiański	25
2.1.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka ormiańskiego.....	25
2.2 Język białoruski	30
2.2.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka białoruskiego	30
2.2.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka białoruskiego w Polsce	33
2.3 Język czeski.....	35
2.3.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka czeskiego	35
2.3.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka czeskiego w Polsce	38
2.4 Język niemiecki	39
2.4.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka niemieckiego	39
2.4.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka niemieckiego w Polsce	42
2.5 Język karaimski.....	44
2.5.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka karaimskiego.....	44
2.5.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka karaimskiego w Polsce	47
2.6 Język kaszubski	48
2.6.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka kaszubskiego	48

2.6.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka kaszubskiego w Polsce.....	51
2.7	Język łemkowski	53
2.7.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka łemkowskiego	53
2.7.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka łemkowskiego w Polsce.....	56
2.8	Język litewski	58
2.8.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka litewskiego	58
2.8.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka litewskiego w Polsce.....	61
2.9	Język romski.....	63
2.9.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka romskiego	63
2.9.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka romskiego w Polsce.....	66
2.10	Język rosyjski.....	68
2.10.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka rosyjskiego	68
2.10.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka rosyjskiego w Polsce	71
2.11	Język słowacki	72
2.11.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka słowackiego	72
2.11.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka słowackiego w Polsce.....	75
2.12	Język tatarski.....	76
2.12.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka tatarskiego	76
2.12.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka tatarskiego w Polsce.....	79
2.13	Język ukraiński.....	80
2.13.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka ukraińskiego.....	80
2.13.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka ukraińskiego w Polsce	83

2.14	Język jidysz	85
2.14.1	Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka jidysz	85
2.14.2	Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka jidysz w Polsce	88
Rozdział 3	[Propozycje] Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy	89
	Załącznik I: Instrument Ratyfikacyjny.....	90
	Załącznik II: Wnioski władz polskich	92

Podsumowanie Wykonawcze

Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych weszła w życie w Polsce w 2009 r. i odnosi się do następujących języków: ormiański, białoruski, czeski, niemiecki, karaimski, kaszubski, łemkowski, litewski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski, ukraiński i jidysz.

Sytuacja poszczególnych języków istotnie się od siebie różni, a wybór dokonany przez Polskę polegający na zastosowaniu jednakowych przedsięwzięć w odniesieniu do wszystkich z nich rodzi wyzwania w zakresie wdrażania Karty. Pomimo faktu utworzenia ram prawnych oraz zapewnienia wsparcia finansowego przez władze w obszarach takich jak edukacja, media lub kultura, wymagane jest bardziej proaktywne i ustrukturyzowane podejście w celu zagwarantowania wdrożenia ratyfikowanych zapisów. Zaleca się utworzenie, przy współpracy z użytkownikami języka, strategii dotyczącej wdrażania Karty dla każdego z języków zgodnie z ratyfikowanymi zobowiązaniami, a także zaleceń w zakresie monitorowania.

Kształcenie w językach regionalnych lub językach mniejszości zgodnie z ratyfikowanymi zaleceniami jest wciąż rzadkością, a ich nauczanie wyłącznie jako przedmiotu wciąż pozostaje najczęściej stosowanym modelem. Wdrożono system hojnych dotacji przekazywanych z organów krajowych do samorządów terytorialnych w celu wspierania kształcenia w językach regionalnych lub mniejszościowych. Jednakże sposób jego zaprojektowania oraz wykonywania wymaga poprawek zapewniających większą przejrzystość i efektywność. Zapewnienie podręczników i kształcenie nauczycieli pozostają problematycznymi kwestiami.

Niestety nie weszły w życie poprawki do aktualnych ram prawnych obniżających próg 20% na 10% i dopuszczających stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych w stosunkach z powiatami. Liczba gmin w których dopuszcza się stosowanie języków regionalnych czy mniejszościowych w relacjach z organami administracji lub w których stosowane są dwujęzyczne nazwy miejscowości pozostaje bardzo niska. Podejście zastosowane w przypadku rozszerzenia administracyjnego miasta Opole wysłało bardzo negatywny sygnał w odniesieniu do ochrony języków regionalnych lub mniejszościowych.

Wymagane jest również podejmowanie dalszych wysiłków w obszarze mediów, gdyż ambitne przedsięwzięcie utworzenia publicznego radia oraz kanału telewizyjnego dla każdego z języków pozostaje wyzwaniem. Nadawane są programy wyłącznie w językach regionalnych lub mniejszościowych i obejmują wyłącznie część z nich.

Realizowany jest szereg różnorodnych działań promujących języki regionalne lub mniejszościowe, uzyskujących wsparcie finansowe władz. W tym zakresie wymagane jest jednak trwałe, długoterminowe finansowanie.

Istnieje również potrzeba dalszego podnoszenia świadomości w zakresie języków regionalnych lub mniejszościowych w polskim społeczeństwie, a także reprezentowanych przez nie kultur jako części dziedzictwa kulturowego kraju.

Przedmiotowy trzeci raport z oceny Komitetu Ekspertów jest oparty na uwarunkowaniach politycznych i prawnych istniejących w chwili przeprowadzania kontroli na miejscu przez Komitet Ekspertów w czerwcu 2021 roku.

Rozdział 1 Sytuacja języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce – niedawne wydarzenia i trendy

1. Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych (zwana dalej „Kartą”) to traktat Rady Europy nakładający na Państwa Strony zobowiązanie do ochrony oraz promocji tradycyjnych języków mniejszościowych określonego kraju we wszystkich dziedzinach życia publicznego: edukacja, organy sądowe, organy administracyjne, służby publiczne, media, wydarzenia i obiekty kulturowe, życie ekonomiczne i społeczne oraz wymiany transgraniczne. Polska podpisała Kartę w 2003 r. i ratyfikowała ją w 2009 r. Karta weszła w życie w Polsce w dn. 1 czerwca 2009 r. i odnosi się do następujących języków: ormiański, białoruski, czeski, niemiecki, karaimski, kaszubski, łemkowski, litewski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski, ukraiński i jidysz. Języki podlegają ochronie zgodnie z Częścią II i Częścią III (Artykuły 8-14).

2. Artykuł 15 ust. 1 Karty nakłada na Państwa Strony obowiązek przekazywania raportów dotyczących wdrażania Karty co trzy lata. Polskie władze przekazały swój trzeci raport okresowy w dn. 4 października 2019 r. Raport przedstawia informacje głównie za okres od stycznia 2014 r. – grudnia 2016 r., który częściowo był już objęty poprzednim raportem z oceny Komitetu Ekspertów. Władze przedstawiły dodatkowe informacje we wrześniu 2020 r. Z uwagi na środki ograniczające rozprzestrzenianie się wirusa COVID-19, wizyta na miejscu mogła zostać zorganizowana wyłącznie w czerwcu 2021 r. Przedmiotowy trzeci raport oceniający Komitetu Ekspertów stworzono w oparciu o informacje zawarte w raporcie okresowych, dodatkowych informacjach przekazanych przez władze, oświadczeniach złożonych przez przedstawicieli użytkowników języków mniejszościowych podczas wizyty na miejscu (14-17 czerwca 2021 r.) i/lub przedłożonych na piśmie zgodnie z treścią art. 16 ust. 2 Karty.

3. Rozdział 1 niniejszego raportu z oceny koncentruje się na ogólnych zdarzeniach i trendach dotyczących języków regionalnych i mniejszościowych w Polsce oraz ich sytuacji. Bada on przede wszystkim działania podjęte przez polskie władze w celu odpowiedzi na zalecenia wydane przez Komitet Ekspertów lub Komitet Ministrów w drugim cyklu monitorowania i wskazuje nowe problemy. Rozdział 2 zawiera szczegółowy przegląd stanu wdrażania każdego przedsięwzięcia w Polsce w odniesieniu do danych języków, jak również zalecenia skierowane do polskich władz. Na podstawie dokonanej oceny, w rozdziale 3 Komitet Ekspertów formułuje zalecenia dla Komitetu Ministrów, które zostaną następnie skierowane do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z Artykułem 16 ust. 4 Karty.

4. W odniesieniu do szczegółowej kontroli każdego zobowiązania, Komitet Ekspertów odsyła do **drugiego raportu z oceny wdrażania Karty w Polsce (ECRML (2015) 7)**.

5. Przedmiotowy raport jest oparty na uwarunkowaniach politycznych i prawnych istniejących w chwili przeprowadzania kontroli na miejscu przez Komitet Ekspertów w czerwcu 2021 roku. Niniejszy raport został przyjęty przez Komitet Ekspertów w dn. 30 września 2021 r.

1.1 Ogólne zmiany w polityce, ustawodawstwie oraz praktyce dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce

Realizacja zobowiązań prawnych wynikających z Karty

6. Polska podjęła decyzję o stosowaniu jednakowych zobowiązań do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych. Z uwagi na fakt, że sytuacja tych języków jest istotnie zróżnicowana, występuje kilka wyzwań dla wdrażania Karty. Jak już wskazano poprzednich raportów z oceny, w przypadku języków takich jak białoruski, niemiecki i litewski, które są wykorzystywane przez dużą liczbę osób i są skoncentrowane w określonych obszarach geograficznych, w których ich użytkownicy stanowią znaczącą część lub większość lokalnej ludności, zobowiązania w dziedzinach postępowań sądowych (Artykuł 9.1), lokalnych oddziałów władz państwowych (Artykuł 10.1) i służb publicznych (Artykuł 10.3) mogły także zostać podjęte. Z drugiej strony, decyzja o zastosowaniu Części III w przypadku języków ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz

wymagają, w świetle małej liczby ich użytkowników, specjalnych i elastycznych środków do wdrożenia zobowiązań prawnych podjętych przez Polskę.

7. Polska wybrała również część postanowień w ramach Części III, takich jak artykuł 8.1.a, b, c lub Artykuł 11. 1. a, e, tj. najwyższe dostępne opcje, co należy uznać za działanie godne pochwały. Bez względu na powyższe, należy jednak zwrócić uwagę, że ich pełne wdrożenie wymaga podjęcia bardziej zdecydowanych działań.

8. Jak wskazano w poprzednim raporcie z oceny, Karta nakłada obowiązek podjęcia proaktywnych środków w promowaniu języków regionalnych lub mniejszościowych. Doceniając wsparcie polskich władz dla języków regionalnych i mniejszościowych w obszarach takich jak edukacja, media lub kultura, Komitet Ekspertów podkreśla konieczność przyjęcia bardziej proaktywnej postawy władz krajowych w celu zapewnienia realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z Karty. Władze mogłyby także rozwijać, we współpracy z użytkownikami, strategię wdrażania postanowień Karty względem każdego języka, w każdej domenie w oparciu o ratyfikowane zobowiązania. Samo zastosowanie ustawodawstwa krajowego i bieżącej polityki nie spowoduje pełnego wdrożenia Karty. Opracowanie tych strategii mogłoby posłużyć jako okazja do aktualizacji oraz dostosowania istniejących strategii mających na celu rozwój edukacji dla języka białoruskiego, niemieckiego, litewskiego oraz ukraińskiego do zapisów ratyfikowanych w ramach Karty, gdyż, jak zauważają władze, przeprowadzona reforma systemu edukacji w Polsce sprawiła, że stały się w większości nieaktualne. Przyjęcie polityki językowej i odpowiadającego określonego ustawodawstwa i środków w określonych obszarach (edukacja, administracja, media, itd.) i utworzenie lub wyznaczenie organów odpowiedzialnych za tę dziedzinę mogłoby wspomóc skuteczne wdrażanie Karty w Polsce. Przyczyniłoby się to również do zmiany wrażenia odniesionego przez Komitet Ekspertów podczas wizyty na miejscu, jak wywiedzionego na podstawie raportu okresowego, że stowarzyszenia mniejszościowe są obciążone zbyt dużą odpowiedzialnością w tym zakresie. Władze krajowe powinny zwrócić się do odpowiednich organów krajowych, przekazać im informacje oraz wsparcie w zakresie wdrażania zobowiązań na szczeblu lokalnym. Uwzględniając odpowiedzialność władz krajowych za zobowiązania Polski wynikające z prawa międzynarodowego, realizacja nie powinna zależeć od tego, czy z inicjatywą wystąpią władze samorządowe lub inne zainteresowane podmioty.

9. W swoim raporcie okresowym polskie władze wielokrotnie odwołują się do kampanii podnoszącej świadomość z 2014 r., która została z zadowoleniem przyjęta oraz uwzględniona przez Komitet Ekspertów w treści poprzedniego raportu ewaluacyjnego. Przy współpracy z użytkownikami języka, Polskie władze mogłyby określić dziedziny najbardziej wymagające interwencji, a następnie przeprowadzić kampanię uzupełniającą, uwzględniając również zobowiązania wynikające z Karty.

10. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ekspertów oraz Komitet Ministrów zalecił, by polskie władze **„ustanowiły w ścisłej współpracy z danymi użytkownikami ustrukturyzowaną politykę i podjęły elastyczne środki ułatwiające zastosowanie Karty względem języków ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz”**.

11. O ile działania realizowane przez władze nadal wspierają te języki w zakresie oświaty lub kultury, jak również poprzez różnorodne inicjatywy podejmowane przez stowarzyszenia, ani ustrukturyzowana polityka, ani elastyczne środki ułatwiające zastosowanie Karty w przypadku języków ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego lub jidysz nie zostały wprowadzone przez polskie władze.

12. Komitet Ekspertów zaznacza, że polskie władze powinny zainicjować dialog z przedstawicielami użytkowników ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz, z myślą o przygotowaniu wspomnianej strategii wdrażania Karty względem każdego z tych języków z uwzględnieniem ich szczególnej sytuacji. Przedmiotowa strategia powinna przede wszystkim określić co najmniej jedną gminę na obszarze, na którym język ma podstawy historyczne w której zostaną zrealizowane postanowienia Karty. Ponadto, polskie władze powinny określić elastyczne i innowacyjne środki rzeczywistego zastosowania postanowień Karty. Środki te mogą obejmować utworzenie jednej centralnej instytucji edukacyjnej dla każdego języka, wykorzystanie Internetu w celu promocji języka w oświacie i mediach (np. radio internetowe i gazeta), współpraca z innymi państwami, gdzie dany język jest

wykorzystywany (np. w zakresie szkoleń/wymian nauczycieli i dziennikarzy, importu podręczników, wymiany działań kulturowych, retransmisji programów telewizyjnych i radiowych) i współpraca z sektorem prywatnym w danych gminach w zakresie realizacji Artykułu 13. Potrzebne są również pilne działania mające na celu rewitalizację języka karaimskiego, tatarskiego i jidysz.

Liczba użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych

13. Wizyta Komitetu Ekspertów na miejscu odbyła się w 2021 r., równoległe z trwającym w Polsce spisem powszechnym ludności. Komitet Ekspertów został poinformowany, że koncepcja oraz metoda zadawania pytań o przynależność etniczną i język zostały omówione przez Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. W ramach spisu będą zadawane pytania dotyczące przynależności etnicznej oraz języka używanego w domu.

14. Mając na uwadze znaczenie przedmiotowego spisu w zakresie praktycznego stosowania Karty, Komitet Ekspertów oczekuje na jego wyniki. Podkreśla on jednak, że wyniki spisu należy uzupełnić poprzez zebranie oraz ocenę, przy współpracy z użytkownikami, innych danych dotyczących liczby osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi i ich rozłożeniem geograficznym. W spisie powszechnym trudno jest bowiem odzwierciedlić kompletne dane dotyczące używania języków regionalnych lub mniejszościowych. Ponadto, w niektórych przypadkach osoby często wahają się co do deklarowania języka regionalnego lub mniejszościowego lub nie używają już takiego języka w domu.

Świadomość i tolerancja w odniesieniu do języków i kultur regionalnych lub mniejszościowych

15. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ekspertów i Komitet Ministrów zalecił, by polskie władze „**promowały świadomość i tolerancję w społeczeństwie polskim w ogóle w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych oraz kultur, które reprezentują**”.

16. Według informacji przekazanych przez polskie władze, różne instytucje finansują lub organizują działalność kulturalną oraz inicjatywy podnoszące świadomość na temat języków i kultur regionalnych lub mniejszościowych. Programy radiowe i telewizyjne realizowane przez nadawców publicznych również przyczyniają się do budowania świadomości na ich temat, szczególnie na poziomie lokalnym w obszarach, na których byli tradycyjnie obecni. Realizowane są również audycje z okazji wydarzeń, rocznic lub świąt. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, że tego rodzaju programy są skierowane w głównej mierze do użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych. Niemniej jednak, założenia Artykułu 7.3 oraz powyższe zalecenia odnoszą się do budowania świadomości o językach regionalnych lub mniejszościowych w całości społeczeństwa polskiego. Informowanie o regionalnych lub mniejszościowych językach i kulturach powinno stanowić również część mediów głównego nurtu w całym kraju i prezentować bardziej zróżnicowaną tematykę.

17. W odniesieniu do edukacji, według dodatkowych informacji przekazanych przez władze, podstawowy program nauczania jako cel kształcenia ogólnego w szkole podstawowej określa wzmocnienie „tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej oraz budowanie poczucia własnej godności i poszanowania godności innych”. W szkołach średnich nacisk kładzie się na „rozwój postawy obywatelskiej, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowanie dla innych kultur i tradycji”. Treści (wymagania szczegółowe) dotyczące nauczania zagadnień związanych z „językami regionalnymi i kulturami mniejszości” są uwzględnione w podstawie programowej przedmiotu Wiedza o Społeczeństwie, oraz dla kształcenia zintegrowanego w klasach 1-2, język polski, historia, geografia, muzyka i sztuka. Na przykład, kształcenie zintegrowane w klasach 1-3 szkoły podstawowe zakłada, że uczeń „szanuje zwyczaje i tradycje różnych grup społecznych i narodowości, przedstawia i porównuje zwyczaje ludzi, np. dotyczące świąt w różnych regionach Polski, jak również w innych krajach”. Historia obejmuje „elementy historii rodziny i regionalnej”. Odniesienia do kultury lokalnej lub regionalnej pojawiają się w następujących przedmiotach: język polski, sztuka, muzyka. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, że w powyższych przypadkach kultura lokalna i regionalna w programie nauczania języka polskiego, muzyki lub sztuki może, lecz nie musi obejmować również nauczanie o mniejszościach narodowych lub językach regionalnych lub mniejszościowych. Jednakże przedmiot „Wiedza o społeczeństwie” nauczany w ostatniej klasie szkoły podstawowej oraz w szkole średniej pozwala uczniom pozyskać informacje o użytkownikach

języków regionalnych i mniejszościowych, a także o przysługujących im prawach w ramach polskiego systemu prawnego.

18. Przedstawiciele osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wskazują, że w ramach edukacji szkolnej przekazuje się niewiele informacji dotyczących mniejszości narodowych, etnicznych i języku regionalnym. Informacje na ich temat są również w dużej mierze nieobecne w mediach głównego nurtu. Użytkownicy niektórych języków regionalnych lub mniejszościowych uważają, że brakuje przyjaznej atmosfery, sprzyjającej używaniu tych języków. Przykłady zdarzeń, na które zwrócono uwagę Komitetu Ekspertów dotyczą w szczególności języka niemieckiego, łemkowskiego i ukraińskiego. Dwujęzyczne tablice z nazwami miejscowości w języku niemieckim i łemkowskim są nadal od czasu do czasu dewastowane. Stwierdzono również dewastację cmentarzy, uszkodzenia grobów, obiektów zabytkowych powiązanych z mniejszością ukraińską.

19. Komitet Ekspertów przypomina, że sposób ochrony oraz promocji języka regionalnego oraz mniejszości jest również powiązany ze sposobem ich postrzegania przez osoby posługujące się językiem większości. W związku z powyższym, podnoszenie świadomości wśród większości ma ogromne znaczenie i wymaga podejmowania ciągłych prac w zakresie edukacji, jak i mediów. Należy dążyć do tego, aby mieszkańcy stanowiący większość byli nie tylko informowani, lecz również doceniali fakt, że użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych stanowią część dziedzictwa lingwistycznego i kulturowego kraju. Komitet Ekspertów pochwała wysiłki podejmowane na rzecz zapewnienia pouczających lekcji dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych na wyższych poziomach kształcenia obowiązkowego dla wszystkich uczniów. Ten przykład należy rozwinąć tak, aby objąć również młodszych uczniów w sposób dostosowany do ich wieku. Wymagane są jednak dalsze kroki zmierzające do podnoszenia świadomości i tolerancji w zakresie języków regionalnych i mniejszościowych w Polsce. Władze powinny wciąż podnosić świadomość ogółu społeczeństwa w drodze edukacji powszechnej, a szczególnie w programach nauczania, materiałach dydaktycznych, kształceniu nauczycieli w odniesieniu do języków regionalnych lub mniejszościowych oraz wkładu ich użytkowników w polskie społeczeństwo. Media należy zachęcać, przy poszanowaniu ich niezależności, do poświęcania większej uwagi do tych języków i kultur jako integralnych części historii i kultury Polski. Ponadto, budowanie świadomości dotyczące języków regionalnych lub mniejszościowych powinno stanowić element oraz oczekiwany rezultat kształcenia dziennikarzy oraz nauczycieli.

Konsultacje

20. Utworzono Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, składającą się z przedstawicieli władz państwowych oraz osób posługujących się językami regionalnymi, a jej spotkania odbywają się kilka razy w roku. Przedstawiciele osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wskazali jednak, że nie są one dostatecznie konsultowane oraz że brakuje ciągłego dialogu, w tym dotyczącego konkretnych kwestii dotyczących poszczególnych mniejszości. Komitet Ekspertów podkreśla, że zgodnie z zapisami Karty, należy brać pod uwagę potrzeby oraz wnioski użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych podczas pandemii COVID-19

21. Podczas pandemii, kształcenie zdalne przez dłuższe okresy zastępowało kształcenie bezpośrednie. Według władz, w tym czasie wszystkie przedmioty były nauczane w formie on-line. Wydaje się jednak, że w niektórych przypadkach nie zawsze prowadzono lekcje w językach regionalnych lub mniejszościowych. Na początku pandemii zgłaszano również trudności związane z wyposażeniem, które rozwiązano przy pomocy stowarzyszeń mniejszości. Pandemia wywarła negatywny wpływ na działalność kulturową oraz ograniczyła możliwości współpracy transgranicznej. Z drugiej jednak strony pokazała w jaki sposób internet oraz media społecznościowe mogą wywrzeć pozytywny wpływ na promocję języków regionalnych lub mniejszościowych. Niestety, władze nie udzielały żadnych informacji w zakresie ochrony zdrowia w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Inne kwestie

22. W drugim raporcie z oceny Komitet Ekspertów zwrócił się do polskich władz o zaprezentowanie informacji dotyczących dalszego rozwoju sytuacji w zakresie proponowanej nowelizacji o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, która nadałaby językowi śląskiemu status języka regionalnego.

23. Zgodnie z informacjami zawartymi w raporcie okresowym, nie nastąpił rozwój sytuacji w kierunku uznania języka śląskiego za język regionalny. Władze polskie uznają język śląski za dialekt języka polskiego.

24. W odniesieniu do języka hebrajskiego, Komitet Ekspertów odsyła do swojej oceny 2. Raportu ewaluacyjnego, w którym uznał, że język hebrajski nie jest „tradycyjnie używany” w Polsce zgodnie z definicją „języka regionalnego lub mniejszościowego” zawartą w Artykule 1 Karty.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w edukacji

25. Polska zobowiązała się do zapewnienia kształcenia przedszkolnego, podstawowego oraz średniego w językach regionalnych lub mniejszościowych (Artykuł 8.1.a i, bi, ci). Oznacza to zapewnienie edukacji zasadniczo w językach regionalnych lub mniejszościowych jako językach nauczania. Jak wskazano w poprzednich raportach z oceny, nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego tylko jako przedmiotu lub organizacja edukacji dwujęzycznej nie wystarczą do wypełnienia zobowiązań, które ratyfikowała Polska. Ponadto, edukacja w języku regionalnym lub mniejszościowym musi zostać zapewniona bez względu na wcześniejsze wnioski składane przez rodziny. Z praktycznego punktu widzenia oznacza to, że oferta powinna być przygotowana z wyprzedzeniem na podstawie wyrażonego uprzednio zainteresowania w oparciu o ocenę dokonaną z użytkownikami języka, a nie określona na początku każdego roku szkolnego na podstawie odrębnych wniosków składanych przez rodziców.

26. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ministrów zalecił polskim władzom **udostępnienie edukacji w języku białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i ukraińskim jako języku nauczania na poziomach przedszkolnym, podstawowym i średnim.**

27. Obecnie nadal prowadzona jest edukacja w języku litewskim. Część nauczania jest również realizowana w języku ukraińskim, jednak poza obszarami, na których język ten jest tradycyjnie używany. W kilku szkołach oferowany jest dwujęzyczny model nauczania dla języka niemieckiego i ukraińskiego. Nauczanie języka mniejszościowego jako przedmiotu nadal jest głównym modelem stosowanym w odniesieniu do większości języków (zazwyczaj w wymiarze trzech lekcji tygodniowo), natomiast poziomy edukacji oraz liczba szkół i uczniów jest różna dla różnych języków. W państwowym systemie szkolnictwa nauczane są języki: ormiański, białoruski, niemiecki, kaszubski, łemkowski, rosyjski, słowacki i ukraiński. Język czeski jest nauczany tylko w bardzo ograniczonym zakresie poza państwowym systemem szkolnictwa, ale otrzymuje wsparcie państwa. Język karaimski, romski, tatarski i jidysz nie są uwzględnione w państwowym systemie nauczania.

28. Brak edukacji w językach regionalnych lub mniejszościowych to powód niewdrożenia wielu postanowień artykułu 8. Poza subwencją oświatową (patrz niżej), władze Polskie muszą wdrożyć inne działania prowadzące stopniowo do rozwoju edukacji prowadzonej praktycznie w językach regionalnych lub mniejszościowych. Nauka powinna się rozpocząć już na poziomie przedszkolnym, z uwzględnieniem *między innymi* znaczenia bardzo wczesnego wieku w procesie nauki języka. Komitet Ekspertów zwraca jednak uwagę, że ten poziom nie jest aktualnie pokrywany przez subwencję oświatową. Ponadto, próg utworzenia grupy do prowadzenia nauki w językach regionalnych lub mniejszościowych na poziomie przedszkolnym ustalono na poziomie 14 dzieci, co stanowi wartość nadmiernie wysoką dla języków regionalnych lub mniejszościowych. Ta liczba jest również wyższa niż w przypadku nauczania języka jako przedmiotu szkolnego, oferowanego już dla grup składających się z trójga dzieci. Biorąc pod uwagę fakt, że Polska zobowiązała się do zapewnienia edukacji w języku regionalnym lub mniejszościowym, Komitet Ekspertów wyraża ubolewanie, że ułatwianie tego modelu nie znajduje odzwierciedlenia w krajowych przepisach dotyczących edukacji. Wyżej wymieniona liczba jest również wyższa niż w przypadku szkół, gdzie ustalono ją na poziomie siedmiu uczniów, bez względu na model, w tym także dla nauczania na poziomie średniego. Komitet Ekspertów zaleca jej obniżenie. Oferta edukacyjna w językach regionalnych

lub mniejszościowych musi zostać opracowana z wyprzedzeniem, należy opracować materiały edukacyjne i przeszkolić nauczycieli. Organy krajowe powinny, przy współpracy z użytkownikami języka, aktywnie promować taką ofertę wśród rodziców i uczniów, jak również pośród odpowiednich władz na szczeblu lokalnym.

29. W trakcie wizyty na miejscu, przedstawiciele użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych podnieśli kwestię dostępu do edukacji regionalnej lub mniejszościowej dla uczniów nieposiadających polskiego obywatelstwa, lub nienależących do mniejszości narodowej, etnicznej lub grupy posługującej się językiem regionalnym. W niektórych przypadkach, szkoły zostały poproszone o dokonanie zwrotu subwencji oświatowej na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych. Komitet Ekspertów podkreśla, że Karta chroni i promuje „języki regionalne lub mniejszościowe”, a nie mniejszości językowe. Środki podjęte przez strony będą miały oczywiście wpływ zarówno na takie społeczności, jak i na poszczególnych członków. Są oni głównymi adresatami takich działań. Jednakże, w przypadku, gdy język podlega już ochronie w ramach Karty i istnieją środki służące do jego ochrony i promocji, wszystkie zainteresowane osoby powinny mieć możliwość skorzystania oraz, na przykład, przystąpienia do nauki języka regionalnego lub mniejszościowego. Wiedza dotycząca języków regionalnych lub mniejszościowych przez wszystkie dzieci mieszkające na określonym terenie zainteresowane ich nauką, wspiera ich wiedzę o lokalnej kulturze obszaru, w którym mieszkają i przyczynia się do spójności społecznej lokalnej społeczności. Komitet Ekspertów zwraca się do władz o zawarcie w kolejnym raporcie okresowym wyjaśnienia dotyczących przepisów określających dostęp do nauki języków regionalnych lub mniejszościowych.

30. Na terenie Polski od wielu lat istnieje godny pochwały system dotacji na edukację w językach regionalnych lub mniejszościowych. W poprzednim raporcie z oceny, Komitet Ekspertów apelował do polskich władz do poprawy systemu wypłacania tych subsydiów w celu zapewnienia ciągłości edukacji i do regularnego monitorowania wykorzystania przez władze lokalne subsydiów na edukację regionalną lub mniejszościową.

31. Co do zasady, dopłaty dla oświaty wzrosły na przestrzeni lat. Metody obliczeń oraz współczynniki zostały poddane korekcie, zmiany do części z nich zastosowano w celu wsparcia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym lub edukacji dwujęzycznej. Według władz krajowych, samorzady terytorialne nie mają pełnej swobody decydowania o sposobie wydatkowania dotacji. Subwencja oświatowa staje się częścią budżetu samorządu terytorialnego, jednak należy zachować zgodność z zadaniami powiązаныmi z edukacją regionalną lub mniejszościową. Według władz krajowych w 2016 r. przeprowadzono audyt. Władze krajowe wskazały również, że kwota przeznaczona na subwencję oświatową jest w rzeczywistości wyższa niż minimum wymagane dla celów edukacyjnych, pełniąc tym samym rolę zachęty do organizowania nauki w językach regionalnych lub mniejszościowych. Według nich, nieporozumienia związane z dotacją związane są z faktem, że gminy mają możliwość przeznaczenia całości kwoty dotacji na edukację w języku regionalnym lub mniejszościowym, lecz nie są do tego zobligowane.

32. Przedstawiciele użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych wciąż wyrażają obawy związane ze sposobem wykorzystania subwencji oświatowej przez samorzady. Część z nich wydaje się przeznaczać jedynie niewielką część na nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego. Zwiększenie dotacji na szczeblu centralnym nie przełożyłoby się automatycznie na zwiększenie przez samorzady kwoty przeznaczonej na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych. Ponadto, fakt, że kwota subwencji jest wyższa dla szkół o niskiej liczbie uczniów utrudnia dalszy rozwój edukacji języków regionalnych lub mniejszościowych. Pewne zmiany w metodologii obliczania doprowadziły w rzeczywistości do istotnego zmniejszenia dotacji na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych. Według osób posługujących się językami, system subwencji oświatowej jest zbyt skomplikowany, co utrudnia jego zrozumienie oraz śledzenie sposobu obliczania i wydawania przyznawanych kwot.

33. Komitet Ekspertów podkreśla istniejącą potrzebę poprawy jasności i przejrzystości sposobu obliczania subwencji oświatowej, jak również zasad, którym podlegają samorzady lokalne w zakresie jej

wykorzystania. W przeciwnym wypadku istnieje ryzyko, że wysoka dotacja wspierająca nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego nie doprowadzi do pełnego osiągnięcia celów.

34. Kształcenie nauczycieli oraz podręczniki są niezbędne w celu zapewnienia wysokiej jakości kształcenia języków regionalnych lub mniejszości. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ministrów wydał dla Polskich władz rekomendację dotyczącą **zapewnienia zaktualizowanych podręczników do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych zgodnie z nowym programem nauczania oraz szkolenie podstawowe i dalsze wystarczającej liczbie nauczycieli, którzy są w stanie uczyć przedmiotów w językach białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i ukraińskim**. Komitet Ekspertów zachęcał władze do zagwarantowania właściwych podręczników do języków regionalnych lub mniejszościowych i przedmiotów w tych językach.

35. Zgodnie z raportem okresowym oraz treścią dodatkowych informacji dostarczonych przez władze, w ostatnich latach (po 2017 r.) sfinansowano podręczniki i materiały pomocnicze dla języka ormiańskiego, niemieckiego, kaszubskiego i słowackiego. Ich wydawcami są najczęściej stowarzyszenia mniejszości. W odniesieniu do języka ukraińskiego, umowa zawarta pomiędzy Ministerstwem Edukacji Narodowej a Katolickim Uniwersytetem Lubelski Jana Pawła II w Lublinie przewiduje przygotowanie w latach 2020-2022 podręcznika do nauki języka ukraińskiego dla uczniów liceów oraz techników. Podręczniki są również udostępniane na platformie online. Komitet Ekspertów zauważa, że przedmiotowe podręczniki oraz materiały pomocnicze dotyczą przede wszystkim nauczania języka jako przedmiotu i są skierowane przede wszystkim do klas szkół podstawowych. W przypadku większości użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych, zapewnienie podręczników oraz materiałów do nauki wciąż pozostaje problemem, gdyż istniejące podręczniki nie odpowiadają na potrzeby nauczania języków mniejszości. Starsze wersje podręczników, o ile są dostępne, są przestarzałe. Osoby posługujące się językiem litewskim informują o braku podręczników do nauczania przedmiotów w tym języku, szczególnie od klasy czwartej. Działania grupy roboczej do spraw podręczników utworzone w 2014 r. przez Komisję Wspólną nie doprowadziła do poprawy sytuacji. Wymagane są dalsze działania w celu zapewnienia dostępności podręczników do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych, jak również do nauczania innych przedmiotów w tych językach.

36. Nie wprowadzono szkoleń dla nauczycieli uczących w językach regionalnych lub mniejszościowych, zgodnie z ratyfikowanymi zobowiązaniami (art. 8.1.h). W odniesieniu do nauczania języka jako przedmiotu, według informacji przekazanych przez władze, niezbędne kwalifikacje można uzyskać kończąc studia językowe na uniwersytecie lub na kierunku Etnofilologia kaszubska na Uniwersytecie Gdańskim. Podczas wizyty na miejscu, Komitet Ekspertów pozyskał jednak informacje, że od 2017 r., język łemkowski nie stanowi już części oferty edukacyjnej na poziomie uniwersyteckim, a także że brakuje przeszkolonych nauczycieli języka łemkowskiego. Nie ma żadnych informacji dotyczących języka karaimskiego, jidysz, romskiego i tatarskiego. Studia etnofilologii kaszubskiej nie są one organizowane każdego roku z uwagi na fakt, że minimalna liczba studentów określona przez uczelnię (25) nie zawsze jest osiągnięta. Ponadto, począwszy od 2020 praca nauczyciela, również na poziomie przedszkolnym wymaga ukończenia studiów magisterskich. Mając na uwadze ubogą ofertę kształcenia dla nauczycieli języków regionalnych lub mniejszościowych, Komitet Ekspertów zachęca władze do rozważenia wyjątków od przedmiotowych przepisów dla języków regionalnych lub mniejszościowych.

37. W ramach poprzedniego cyklu monitorowania dyskusji poddano wprowadzenie „etnofilologii i studiów nad mniejszościami etnicznymi” jako kierunku na uniwersytetach w celu kształcenia osób, które mogłyby pracować jako nauczyciele języków regionalnych lub mniejszościowych, dziennikarze mediów regionalnych lub mniejszościowych oraz pracownicy administracji lokalnej posługujący się językiem regionalnym lub mniejszościowym. Komitet Ekspertów zachęcił polskie władze do zbadania możliwych sposobów wsparcia organizacji takich studiów. Do dziś, utworzono jedynie kierunek studiów etnofilologii kaszubskiej. Władze wskazują, że instytucje szkolnictwa wyższego korzystają z autonomii programowej i nie ma możliwości, aby odpowiednie ministerstwo wpływało na ich ofertę. Ustawa o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 roku uchylła jednak „minimum kadrowe”, które mogło stwarzać problemy dla kierunków studiów o stosunkowo niewielkiej liczbie studentów. Komitet Ekspertów uważa, że władze powinny kontynuować inicjatywę „etnofilologii i studiów nad mniejszościami etnicznymi”, zachęcać uniwersytety, bez

ingerencji w ich autonomię, do jej rozwijania jako pełnoprawnego kierunku studiów magisterskich, szczególnie mając na uwadze nowe przepisy dotyczące kwalifikacji nauczycieli.

38. W odniesieniu do dalszego kształcenia, dostępne jest doradztwo metodologiczne, w tym również dla nauczycieli języków regionalnych lub mniejszościowych. Komitet Ekspertów zaznacza, że doradztwo metodologiczne nie zapewnia szkoleń podstawowych czy dalszych dla nauczycieli koniecznych do nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych na różnych poziomach edukacji.

39. W odniesieniu do nauczania historii i kultury odzwierciedlonej przez język regionalny lub mniejszościowy (8.1.g), uczniowie uczący się języka regionalnego lub mniejszościowego uczą się odpowiedniej „historii i kultury” jako przedmiotu. Dotyczy on głównie historii, geografii i kultury „kraju ojczystego”, za wyjątkiem Kaszub. Nie jest jasne, czy nauczanie obejmuje historię i kulturę łemkowską. Komitet Ekspertów podkreśla, że uczniowie powinni również poznawać historię i kulturę związaną z danym językiem mniejszościowym w Polsce. W przypadku innych uczniów w obszarach, gdzie tradycyjnie używany jest dany język, uczą się oni o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem mniejszości w Polsce zgodnie z wymogami art. 8.1.g. Taka nauka, przez wszystkich uczniów, przyczynia się do zrozumienia i docenienia poszczególnych języków regionalnych lub mniejszościowych oraz wkładu wnoszonego przez osoby posługujące się nimi jako integralnej części dziedzictwa kulturowego Polski.

40. W obszarze monitorowania nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych (8.1.i), to obecnie istniejące mechanizmy nie spełniają wymogów zobowiązania. Nadzór pedagogiczny prowadzony przez pracowników kuratorium obejmuje monitoring realizowany w formie działań planowych i doraźnych. Planowane działania wynikają z zadań określonych przez Ministra Edukacji na każdy rok szkolny, natomiast nadzór doraźny związany jest ze skargami. Nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych było tematem kontroli planowej zrealizowanej w latach 2017/2018 (*Ocena prawidłowości realizacji zadań szkół i przedszkoli w zakresie organizacji nauki języka mniejszości narodowej, etnicznej i języka regionalnego oraz własnej historii i kultury*). Komitet Ekspertów powtarza, że to zobowiązanie wymaga mechanizmu, który monitoruje postęp osiągnięty w edukacji w językach regionalnych lub mniejszościowych i publikuje okresowe raporty. Monitoring obejmuje ocenę i analizę konkretnych podjętych działań oraz postępu osiągniętego w zakresie nauczania języka regionalnego lub mniejszościowego. Celem takiego monitoringu jest określenie zadowalających środków i metod, jak również obszarów, w których wymagane jest zwiększenie wysiłków. Raporty powinny zawierać m.in. informacje o zakresie oraz dostępności nauczania języków mniejszości, wraz z informacjami na temat rozwoju biegłości językowej, dostępnych nauczycielach i zapewnianiu materiałów naukowych. Regularne prowadzenie takich sprawozdań daje możliwość oceny kształcenia w zakresie języka mniejszości w czasie, co pozwala na dostosowanie metod i środków do zdobytych doświadczeń. Ich publikacja sprawia, że system staje się przejrzysty i stwarza przedstawicielom osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz społeczeństwu obywatelskiemu możliwość wzięcia udziału w publicznej dyskusji dotyczącej rozwoju nauczania języków mniejszości w oparciu o podjęte działania i osiągnięte postępy. Istnieje możliwość, aby funkcje kontrolne były sprawowane przez istniejące organy nadzorcze, które mogłyby włączyć je do istniejących struktur administracyjnych.

41. W obszarze ułatwień w nauce języków regionalnych lub mniejszościowych dla osób nieposługujących się nimi, władze finansują kursy organizowane przez stowarzyszenia lub uniwersytety, na przykład dla języka łemkowskiego, tatarskiego i jidysz. Działania prywatnych firm, które organizują kursy języków obcych (niemiecki, rosyjski, ukraiński) nie podlegają monitorowaniu. Komitet Ekspertów jest świadomy, że kursy języka kaszubskiego są oferowane przez stowarzyszenie użytkowników języka, lecz nie jest jasne czy uzyskują one wsparcie finansowe od polskich władz.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych przez organy administracji

42. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ministrów zalecił, by polskie władze **ponownie rozważyły zastosowanie 20% progu w odniesieniu do zobowiązań w Artykule 10 i stworzenie możliwości prawnych składania ustnych lub pisemnych wniosków w językach regionalnych lub mniejszościowych również w stosunku do powiatów i województw.**

43. W chwili sporządzania drugiego raportu ewaluacyjnego, projekt ustawy o zmianie Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, obniżający próg do 10% i pozwalający na używanie języków regionalnych lub mniejszościowych w relacjach z powiatami został przygotowany i przedłożony do Parlamentu. Projekt ustawy został przyjęty przez Parlament, lecz nie został podpisany przez Prezydenta, który przekazał go z powrotem do Parlamentu celem ponownego rozpatrzenia. Prace nad ustawą zostały na jakiś czas wznowione, lecz została ona ostatecznie wycofana. Obecnie nie ma dalszych inicjatyw w tym zakresie.

44. Zgodnie z prawem, używanie języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z samorządami w gminach w których spełniono próg 20% i które zostały ujęte w oficjalnym rejestrze gmin, w których jest używany „język pomocniczy”. Użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych wciąż nie mają również możliwości prawnych składania ustnych lub pisemnych wniosków we własnych językach w powiatach (władzach lokalnych) i województwach (władzach regionalnych), zgodnie z wymaganiami Artykułu 10.2, który dotyczy „władz lokalnych i regionalnych”. Dodatkowo nazwy miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych mogą zostać wprowadzone w gminach, w których spełniono próg 20% oraz w gminach, w których próg nie został spełniony, jednak rada gminy zobowiązana jest przeprowadzić konsultacje w tym zakresie. W tym przypadku, dodatkowe nazwy miejscowości mogą być ograniczone do określonych części gminy (np. wsi) w których większość osób biorących udział w głosowaniu wyraziła przychylność. Wszystkie są wpisane do rejestru gmin, w których stosowane są nazwy miejscowości w języku mniejszości. Polskie ustawodawstwo nie daje powiatom (władzom samorządowym) oraz województwom (władzom regionalnym) możliwości stosowania lub przyjmowania nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych zgodnie z wymogami artykułu 10.2, dotyczącego „władz lokalnych i regionalnych”.

45. Wyłącznie język białoruski, niemiecki, kaszubski i litewski stanowią „języki pomocnicze”, stosowane sumarycznie w 33 gminach. Po 2014 r., żadna nowa gmina nie wprowadziła języka regionalnego lub mniejszościowego jako „języka pomocniczego”. W odniesieniu do nazw miejscowości, wprowadzono wyłącznie nazwy w języku białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i litewskim. Jedyny wpis w odpowiednim rejestrze dla języka litewskiego pochodzi z 2008 r., natomiast dla języka białoruskiego z 2011 r. Dwa wpisy dotyczące języka łemkowskiego sięgają roku 2008 oraz 2011. Nowsze wpisy istnieją dla języka niemieckiego, datowane na rok 2014 oraz dla kaszubskiego, datowane na rok 2019.

46. Poza odwołaniem do kampanii podnoszącej świadomość z 2014 roku, Komitet Ekspertów nie otrzymał informacji o konkretnych środkach podjętych w celu zachęcenia do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z administracją oraz nazw miejsc, w tym nazw ulic i innych nazw topograficznych, bez względu na wartości progowe. Ponadto, przypadek poszerzenia granic administracyjnych miasta Opola na sąsiednie gminy oraz usunięcia wcześniej zainstalowanych tablic z nazwami miejscowości w języku niemieckim (patrz poniżej) pokazuje raczej, że sytuacja uległa pogorszeniu.

47. Jak już wskazano w poprzednich raportach ewaluacyjnych, w celu realizacji Artykułu 10, przy współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, polskie władze powinny uzgodnić na jakich obszarach są one tradycyjnie obecne w wystarczającej liczbie dla celów przedsięwzięć podejmowanych przez Polskę oraz zastosować art. 10 w odniesieniu do zainteresowanych władz lokalnych i regionalnych, niezależnie od progów. Komitet Ekspertów przypomina, że języki regionalne lub mniejszościowe stanowią część lokalnego dziedzictwa kulturowego i powinny być postrzegane jako wartość dodana, nawet jeżeli aktualna liczba użytkowników jest mała. Władze lokalne i regionalne powinny mieć możliwość, być zachęcane i wspierane w stosowaniu tych języków, w szczególności w zakresie oficjalnego oznakowania topograficznego i innych oznaczeń miejskich (tablice powitalne, tablice informacyjne dla turystów, muzea itp.), naturalnych, bez wartości progowych. Wymagane są również środki organizacyjne i działania zachęcające osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi do używania tych języków w kontaktach z władzami administracyjnymi. Ponadto, osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi powinny mieć możliwość składania ustnych lub pisemnych wniosków w ojczystych językach również w odniesieniu do powiatów i województw, zgodnie z wybranymi przez Polskę zobowiązaniami wynikającymi z Karty.

48. W odniesieniu do języków zaklasyfikowanych przez Polskę jako nieterytorialne (ormiański, karaimski, romski i jidysz), stosowanie art. 10.2.b i 10.2.g budzi szczególne wątpliwości. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o wyjaśnienie, czy istnieją terytoria, na których liczba użytkowników uzasadnia środki określone w artykule 10.2.b oraz czy istnieją tradycyjne nazwy miejscowości w tych językach.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w mediach

49. W poprzednim cyklu monitorowania, Komitet Ministrów zalecił, by polskie władze **podjęły środki w celu zwiększenia oferty programów nadawanych we wszystkich językach regionalnych lub mniejszościowych.**

50. Jak wskazano w poprzednim raporcie z oceny, Polska zobowiązała się do ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w każdym z języków regionalnych lub mniejszościowych. Tego rodzaju stacje radiowe i kanały telewizyjne nie zostały utworzone dla żadnego z języków. Lokalne oddziały publicznego radia i publicznej telewizji nadają wyłącznie programy w niektórych językach regionalnych lub mniejszościowych.

51. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecna oferta, która jest szczególnie ograniczona w odniesieniu do telewizji, nie jest wystarczająca do wypełnienia zobowiązań ratyfikowanych przez Polskę. Ponadto, przedstawiciele osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi poinformowali Komitet Ekspertów, że niektóre programy prowadzone są tylko częściowo w językach regionalnych lub mniejszościowych, a ponadto są nadawane w bardzo niedogodnych godzinach. Według informacji podanych przez władze, niektóre programy radiowe są nadawane albo bardzo wcześnie, albo bardzo późno. Co do treści programów, to w niektórych przypadkach tylko części programów (np. piosenki) wydają się być w językach regionalnych lub mniejszościowych. Realizacja przedmiotowego zobowiązania wymaga dalszych działań, w tym środków finansowych i ewentualnie wymogów regulacyjnych ze strony władz zmierzających do uruchomienia wymaganych kanałów telewizyjnych i stacji radiowych. Władze informują również o programach w języku białoruskim, niemieckim, rosyjskim i ukraińskim nadawanych przez *Polskie Radio dla Zagranicy*. Omawiane programy są kierowane do zagranicznej publiczności i nie są traktowane przez Komitet Ekspertów jako środek do realizacji zobowiązań dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych. Jeżeli są one łatwo dostępne na terenach, na których mieszkają osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym i odzwierciedlają interesujące je tematy, mogą one jednak stanowić ofertę uzupełniającą.

52. Programy w językach regionalnych lub mniejszościowych w prywatnych stacjach radiowych lub kanałach telewizyjnych występują niezwykle rzadko. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji poinformowała, że nadawcy komercyjni nie otrzymują takiego samego wsparcia jak nadawcy publiczni, podczas gdy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w dalszym ciągu zapewniało stowarzyszeniom finansowanie w celu produkcji programów radiowych i telewizyjnych. Komitet Ekspertów ponownie stwierdza, że polskie władze powinny przywrócić się wymogom licencjonowania dla stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych w obszarach, gdzie żyją użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu rozszerzenia emisji prywatnych programów radiowo-telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych.

53. Dzięki finansowaniu stowarzyszeń przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, dla niektórych języków w dalszym ciągu powstają dzieła audiowizualne. Polska, jednakże ratyfikowała również artykuł 11.1.f ii, który odnosi się do ogólnych programów udzielania pomocy finansowej wszystkim produkcjom audiowizualnym w Polsce. Muszą być one opracowane tak, aby produkcje w językach regionalnych lub mniejszościowych mogły się do nich praktycznie kwalifikować i muszą być faktycznie stosowane również do takich produkcji audiowizualnych.

54. Przy wsparciu finansowym władz wydawane są również różnorodne publikacje w językach regionalnych lub mniejszościowych lub zawierające artykuły w tych językach. Zgodnie ze standardowo przyjętą interpretacją Komitet Ekspertów podkreśla, że uznanie publikacji za gazetę w rozumieniu artykułu 11.1. e i wymaga, aby była wydawana co najmniej raz w tygodniu w języku regionalnym lub

mniejszościowym. Tak się jednak nie dzieje poza dwoma wyjątkami (język białoruski i ukraiński). W pewnych okolicznościach wystarczające mogą być gazety internetowe. Oferta gazet drukowanych i cyfrowych musi być zrównoważona, aby pokryć potrzeby wszystkich grup wiekowych.

55. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości.

56. Zgodnie z informacjami podanymi w raporcie okresowym, w radach programowych radia i telewizji nie zasiadają już przedstawiciele osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi. W życie weszła nowa ustawa o Radzie Mediów Narodowych z 22 czerwca 2016 r. według której Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji nie posiada już kompetencji do wybierania zarządów spółek, rad nadzorczych i rad programowych. W Radzie Mediów Narodowych nie ma miejsc zarezerwowanych dla osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi. Komitet Ekspertów podkreśla, że interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi muszą być reprezentowane lub uwzględniane w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów zgodnie z artykułem 11.3.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w działalności i obiektach kultury

57. Stowarzyszenia osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym organizują różnorodne wydarzenia kulturalne przy wsparciu finansowym od polskich władz. Poza Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, dofinansowania są przekazywane również przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na przykład w ramach programu *Kultura ludowa i tradycyjna* w latach 2017 - 2019 sfinansowano działania związane z językami i/lub kulturami karaimskimi, kaszubskimi, łemkowskimi, romskimi, tatarskimi i ukraińskimi. W ramach programu *Kultura cyfrowa* sfinansowano działania w zakresie odtworzenia i digitalizacji w zakresie języka jidysz i łemkowskiego. Inne instytucje, takie jak muzea, Archiwa Państwowe, Biblioteka Narodowa lub Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny organizują lub finansują działania, obejmujące również języki i kultury regionalne lub mniejszościowe.

58. W poprzednim raporcie ewaluacyjnym, Komitet Ekspertów zalecił, by polskie władze zorganizowały funkcjonowanie instytucji kulturalnych w ścisłej współpracy z użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych. Nie utworzono instytutów *Mniejszości Narodowych i Etnicznych* oraz *Języka Regionalnego*, stanowiących długoterminową inicjatywę. Władze wskazują, że istniejące organizacje osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi otrzymują jednak celowe (roczne) dotacje na pokrycie kosztów związanych z personelem, użytkowaniem lub najmem pomieszczeń, usługami księgowymi, prawnymi i finansowymi.

59. Przedstawiciele osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wyrazili zaniepokojenie niepewnością finansowania oraz wadami systemu udzielania dotacji opartego na projektach. Przyjmując z zadowoleniem istniejące wsparcie dla działalności kulturalnej, Komitet Ekspertów podkreśla, że bardziej stabilne podstawy i stałe finansowanie są niezbędne dla kultur mniejszości.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu ekonomicznym i społecznym

60. O ile kampania realizowana w 2014 roku, która promowała używanie języków regionalnych lub mniejszościowych *między innymi* w życiu gospodarczym i społecznym podlegała badaniu w ramach poprzedniego raportu, brak jest dodatkowych informacji na temat dalszych środków podjętych w celu zachęcania do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w dziedzinie gospodarczej i społecznej w całym kraju (Artykuł 13.1.d).

61. W polskim prawodawstwie nie stwierdzono istnienia zakazu umieszczania w wewnętrznych regulacjach przedsiębiorstw oraz dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków mniejszościowych (Artykuł 13.1.b). Polskie władze powołują się jednak na gwarancje ujęte w treści Konstytucji, ustawie o języku polskim z 1999 r., która wyraźnie stanowi, że jej przepisy nie mogą naruszać praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o

języku regionalnym z 2005 r., przewidującej swobodne posługiwanie się językiem regionalnym lub mniejszościowym w życiu publicznym i prywatnym, a także prawo do rozpowszechniania informacji w tym języku. W ramach kampanii budowania świadomości w 2014 r., pracodawcy zostali poinformowani, *między innymi*, że zabrania się wprowadzania do ich wewnętrznych przepisów i prywatnych dokumentów jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych.

62. Według polskich władz nie stwierdzono żadnych zgłoszeń ani skarg dotyczących praktyk zniechęcających do używania języka mniejszości (Artykuł 13.1.c).

63. W odniesieniu do działań organizowanych w celu promowania używania języków regionalnych lub mniejszościowych w sektorach gospodarczych i społecznych pozostających pod kontrolą publiczną (Artykuł 13.2.b), władze odnoszą się do używania tych języków w ogólnodostępnych placówkach edukacyjnych lub kulturalnych. Komitet Ekspertów podkreśla, że przepis ten może obejmować promocję języków regionalnych lub mniejszościowych w szerokim zakresie działalności społecznej i gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa pod kontrolą publiczną, jak np. kolej, transport miejski, elektryczność, woda i gaz, wywóz i utylizacja śmieci.

Wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w wymianie transgranicznej

64. Wymiany transgraniczne pełnią istotną rolę w promowaniu języków regionalnych lub mniejszościowych a działania w tym zakresie są realizowane również z inicjatywy stowarzyszeń. Obowiązują umowy o współpracy z Armenią, Republiką Czeską, Niemcami, Litwą, Federacją Rosyjską, Republiką Słowacką i Ukrainą. Według władz nie istnieją żadne transgraniczne umowy o współpracy w dziedzinie edukacji na rzecz promocji języka łemkowskiego, karaimskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz. Nie jest jasne, czy istnieją umowy w innych dziedzinach objętych Kartą.

1.2 Sytuacja poszczególnych języków regionalnych lub mniejszościowych w Polsce

65. **Język ormiański** nie jest wykorzystywany jako język nauczania. Omawiany język jest nauczany na poziomie podstawowym, lecz nie stanowi oferty w szkołach średnich i technicznych lub zawodowych. Co więcej, od roku szkolnego 2016/2017 nie jest nauczany na poziomie przedszkolnym. Pozaszkolne kursy językowe organizowane są przez stowarzyszenie ormiańskie jako „szkoła sobotnio-niedzielną”. Istnieje możliwość studiowania języka ormiańskiego na poziomie szkolnictwa wyższego. Język ormiański nie jest „językiem pomocniczym” w żadnej gminie (art. 10.2.b). Nie stosuje się również nazw miejscowości w języku ormiańskim (art. 10.2.g). Język ormiański nie jest również obecny w telewizji publicznej, publiczne oraz prywatne stacje radiowe i telewizyjne nie oferują też programów w języku ormiańskim. Od 2019 roku w ramach audycji *Sami Swoi* nadawanej przez Radio Wrocław występuje segment poświęcony mniejszości ormiańskiej; nie jest jednak jasne, czy i w jakim stopniu jest on prowadzony w języku ormiańskim. Ormiański jest wciąż używany w magazynie *Awedis*. Polskie władze nadal wspierają szereg działań kulturalnych, takich jak dni kultury, publikacje książkowe, przedstawienia teatralne wystawiane przez uczniów uczęszczających do „szkoły sobotniej”, spotkania dzieci i młodzieży, rozwój i prowadzenie strony internetowej Wirtualny Świat Polskich Ormian, kalendarz „Portrety polskich Ormian”.

66. **Język białoruski** jest nauczany na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i średniej. Istniejąca oferta nie spełnia jednak wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów kształcenia, które mają wykorzystywać język białoruski jako środek dydaktyczny od przedszkola do szkoły średniej. Jedna szkoła planuje jednak rozpocząć nauczanie w języku białoruskim. Użytkownicy języka wyrażają jednak obawy związane z przyszłością języka białoruskiego w kształceniu z uwagi na wyludnianie wsi oraz łączenie szkół. Osoby posługujące się językiem białoruskim coraz częściej mieszkają w miastach oferujących mniej możliwości nauki języka. W szkolnictwie technicznym lub zawodowym nie jest oferowana nauka języka białoruskiego, co jest wymagane przez ratyfikację. Język białoruski można studiować na poziomie uniwersyteckim, na przykład w Warszawie, gdyż kierunek studiów na Uniwersytecie w Białymstoku został zamknięty. W odniesieniu do administracji publicznej, język białoruski nie został wprowadzony jako „język pomocniczy” w żadnej dodatkowej gminie. Pozostaje on językiem pomocniczym w pięciu z dziewięciu gmin, które osiągnęły próg 20% według spisu powszechnego z 2011 r. Nazwy

miejsowości w języku białoruskim, jednak bez nazw ulic lub innych nazw topograficznych pozostają w użyciu wyłącznie w gminie Orla/Орля. W odniesieniu do mediów, nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających głównie lub wyłącznie po białorusku, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. Kilka audycji radiowych w języku białoruskim jest nadawanych przez *Radio Białystok*, regionalną stację *Radia Polskiego*, w wymiarze około trzech godzin tygodniowo. *TVP 3 Białystok*, lokalny oddział *Telewizji Polskiej*, emituje program *Tydzień Białoruski* w języku białoruskim (22 minuty, tygodniowo, jedna audycja oryginalna i jedna powtórkowa, program informacyjny i publicystyczny, sprawy mniejszości narodowych i tematy związane z Białorusią). Istniejąca oferta nadawania programów po białorusku w radiu i telewizji nie wystarczy do spełnienia warunków tego zobowiązania i nie odpowiada sytuacji języka białoruskiego. W odniesieniu do nadawców prywatnych (Artykuł 11.1.b.ii), *Radio Racja* nadal nadaje w języku białoruskim. Nie ma żadnych prywatnych programów telewizyjnych nadawanych po białorusku (Artykuł 11.1.c.ii). Tygodnik *Niwa* jest wydawany w języku białoruskim (Artykuł 11.1.e). Osoby posługujące się językiem białoruskim ponownie jednak wyrazili obawy dotyczące finansowania tygodnika, które, jak wskazali, z czasem się zmniejszyło i nie jest wystarczające, aby umożliwić rozwój publikacji. Z inicjatywy organizacji pozarządowych lub miejskich ośrodków kultury, przy wsparciu finansowym władz państwowych, odbywają się różne działania kulturalne, takie jak festiwale piosenki lub konkursy recytatorskie, publikacje książek, konkurs teatrów szkolnych, festiwal muzyki młodzieżowej i spotkania młodzieży. Realizowane są działania kulturalne z udziałem instytucji lub artystów z Białorusi, takie jak festiwal teatralny w Warszawie, festiwal muzyczny i międzynarodowe targi książki w Białymstoku (Artykuł 7.1.i).

67. Język **czeski** nie jest wykorzystywany jako język nauczania. Nauczany jest wyłącznie przez jedną godzinę lekcyjną w tygodniu w prowadzonym przez kościół przedszkolu w Zelowie. Nie spełnia to jednak wymogów ratyfikowanego zobowiązania, obejmującego wykorzystywanie języka czeskiego jako języka nauczania. Język czeski nie jest oferowany w szkolnictwie podstawowym, średnim i technicznym lub w ramach kształcenia zawodowego. Pozaszkolne kursy językowe organizowane są przez Dom Kultury Czeskiej w Zelowie. Język czeski można studiować na poziomie uniwersyteckim, np. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Język czeski nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Nie stosuje się również nazw miejscowości w języku czeskim (Art.10). Nie ma żadnych prywatnych programów radiowych lub telewizyjnych w języku czeskim. W okresie sprawozdawczym nie zostały wyprodukowane ani rozpowszechnione żadne utwory audio lub audiowizualne w języku czeskim. Nie są również wydawane codzienne lub tygodniowe gazety w języku czeskim. Organizowane są różne inicjatywy kulturalne promujące język czeski i kulturę uzyskujące dofinansowanie z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, jak np. festiwal teatrów dziecięcych, prezentacje bajek i kreskówek, filmy, działalność Ośrodek Kultury Czeskiej w Zelowie. Nie zrealizowano jednak tłumaczenia utworów na język czeski lub z języka czeskiego (Art. 12.1.b, Art. 12.1.c). W dużej mierze promocja języka i kultury czeskiej jest wynikiem wysiłków małej, ale aktywnej czeskiej organizacji pozarządowej. Potrzebne jest większe zaangażowanie władz w celu realizacji Karty.

68. Język **niemiecki** jest nauczany na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i średniej. Niektóre instytucje zapewniają dwujęzyczne nauczanie w języku polskim i niemieckim. Istniejąca oferta nie spełnia jednak wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów kształcenia, które zobowiązane są zapewnić kształcenie z niemieckim jako językiem nauczania. Komitet Ekspertów podkreśla, że Polska zobowiązała się do zapewnienia edukacji w języku niemieckim, który nadal nie jest dostępny. Język niemiecki jest nauczany w szkolnictwie technicznym i zawodowym, ale liczba uczniów jest niska w porównaniu z liczbą osób posługujących się językiem niemieckim. Język niemiecki może być studiowany na poziomie uniwersyteckim. W odniesieniu do administracji publicznej, język niemiecki nie został wprowadzony jako „język pomocniczy” w żadnej dodatkowej gminie w okresie monitorowania. Ponadto, ostatnie nazwy miejscowości w języku niemieckim zostały wprowadzone w 2014 roku. Według osób posługujących się językiem niemieckim, cztery gminy: Rudnik, Pietrowice Wielkie/Groß Peterwitz (oba w woj. śląskim), Zawadzkie/Zawadzki i Strzelce Opolskie/Groß Strehlitz (oba w woj. opolskim) złożyły w ostatnich latach kompletne wnioski do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji o rejestrację niemieckich nazw miejscowości. W przypadku Rudnika, wniosek złożono w 2017 roku. Odpowiedź na wniosek nie wpłynęła do momentu wizyty na miejscu Komitetu Ekspertów (czerwiec 2021). Rozszerzenie granic administracyjnych miasta Opola poprzez włączenie wsi i miejscowości, które wcześniej należały do sąsiednich gmin ze znaczącą mniejszością niemiecką, negatywnie wpłynęło na pozycję języka

niemieckiego. Z dniem 1 stycznia 2017 r. miejscowości w gminach Dąbrowa/ Dombrau, Dobrzeń Wielki/Groß Döbern, Komprachcice/Comprachtschütz i Prószków/Proskau zostały włączone do Opola. Trzy z czterech gmin należą do gmin, w których język niemiecki jest „językiem pomocniczym”, który może być używany w kontaktach z urzędami. Zasada ta nie dotyczy jednak Opola. Po poszerzeniu granic Opola usunięto tablice z nazwami miejscowości w języku niemieckim. Mieszkańcy w poszczególnych miejscowościach stracili możliwość używania języka niemieckiego w relacjach z władzami lokalnymi. Te działania, wywołujące silny protest mniejszości niemieckiej, stanowią również niezwykle negatywny komunikat dla osób niemieckojęzycznych i stoją w sprzeczności ze zobowiązaniami Polski wynikającymi z Karty (Artykuł 7.1.b, 10.2.g). Komitet Ekspertów przypomina, że władze zobowiązały się do zapewnienia „poszanowania obszaru geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego w celu zapewnienia, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu danego języka regionalnego lub mniejszościowego”. W związku z powyższym, władze powinny ponownie wprowadzić oznaczenia nazw miejscowości w języku niemieckim i zapewnić środki w celu zapewnienia, że język niemiecki może być używany w kontaktach z władzami administracyjnymi odpowiedzialnymi za dane miejscowości. W 2021 roku jeden z posłów złożył wniosek o usunięcie niemieckich tablic z nazwami miejscowości na dworcach kolejowych znajdujących się w gminach w których takie nazwy zostały oficjalnie wprowadzone. Komitet Ekspertów zauważa, że tablice na dworcach kolejowych zostały zainstalowane zgodnie z treścią Artykułów 10.2.g i 13.2.b (wspieranie używania języków regionalnych lub mniejszościowych w publicznym sektorze gospodarczym) a zatem nie powinny być usuwane. W odniesieniu do mediów, nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających po niemiecku, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. Według władz, *Radio Opole*, *Radio Katowice* i *Radio Olsztyn* nadają programy w języku niemieckim. W przypadku stacji telewizyjnych, *TVP 3 Katowice* i *TVP3 Opole* nadają *Dziennik Schlesien* w języku niemieckim i polskim (11 minut, raz w tygodniu w *TVP3 Katowice* emisja oryginalna oraz powtórka w *TVP3 Opole*, wiadomości i komentarze dotyczące tematów mniejszościowych; łącznie ok. 9 godzin/rok). W obszarze mediów drukowanych, *Wochenblatt* nadal ukazuje się raz w tygodniu w języku niemieckim i polskim. Działalność kulturalna, jak np. konkursy pieśni i recytacji, konkursy literackie, letnie warsztaty i publikacje książek uzyskują wsparcie finansowe władz.

69. **Język karaimski** nie jest oferowany w przypadku edukacji przedszkolnej, podstawowej, średniej lub technicznej i zawodowej (Artykuł 8). Na poziomie szkolnictwa wyższego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oferuje zajęcia z literatury i kultury karaimskiej w ramach studiów na kierunku turkologia, lecz sam język nie jest nauczany na tym poziomie. Lekcje języka karaimskiego stanowią część zajęć corocznych obozów letnich organizowanych na Litwie przez związek karaimski. Język karaimski nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Żadna gmina nie stosuje również nazw miejscowości w języku karaimskim (Artykuł 10). Nie ma żadnych prywatnych programów radiowych lub telewizyjnych w języku karaimskim (Art.11). Teksty w języku karaimskim są publikowane w kwartalniku *Awazymy* oraz w publikacji *Almanach Karaimski* ukazującej się raz w roku. Działania zmierzające do zachowania i promowania kultury i języka karaimskiego, takie jak zbieranie pieśni karaimskich, działalność zespołu folklorystycznego, renowacja i konserwacja manuskryptów i starodruków, opracowanie gry pamięciowej online w języku karaimskim są prowadzone przez stowarzyszenie mniejszości przy wsparciu władz. Internet jest w dużym stopniu wykorzystywany w promocji działalności, co znajduje odzwierciedlenie w materiałach video lub audio udostępnianych poprzez stronę internetową stowarzyszenia mniejszości. Komitet Ekspertów ponawia zalecenie dotyczące wsparcia rewitalizacji przedmiotowego języka, wyrażone w poprzednim raporcie. Należy podjąć zdecydowane kroki w tym kierunku przy współpracy z użytkownikami języka. Jak wskazują, współpraca z Litwą jest, niezbędna we wszystkich działaniach związanych z językiem karaimskim.

70. **Język kaszubski** jest nauczany na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i średniej. Istniejąca oferta nie spełnia jednak wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów kształcenia, które mają wykorzystywać język kaszubski do nauczania. Studia języka kaszubskiego są dostępne na poziomie uniwersyteckim, gdyż Uniwersytet Gdański w swojej ofercie posiada kierunek Etnofilologia kaszubska. Kształcenie nie jest organizowane każdego roku, gdyż nie zawsze udaje się osiągnąć minimalną wymaganą przez Uniwersytet liczbę studentów. Uwzględniając rolę tej specjalizacji również w kształceniu nauczycieli, Komitet Ekspertów zwraca się do władz o zbadanie możliwości udzielenia wsparcia finansowego corocznej organizacji kierunku celem zapewnienia stabilnej oferty. Język kaszubski pozostaje

językiem pomocniczym w pięciu z 19 gmin, w których według spisu powszechnego z 2011 roku został osiągnięty próg 20%. Nazwy miejscowości w języku kaszubskim pozostają natomiast w użyciu na terenie 26 gmin, co stanowi wartość wyższą w porównaniu z poprzednim cyklem. Nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających głównie lub wyłącznie po kaszubsku, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. Osoby używające języka kaszubskiego wskazywały, że często programy mediów publicznych *dotyczą*, lecz nie są prowadzone *w języku kaszubskim*, a stowarzyszenie musi interweniować w celu prowadzenia audycji w tym języku. Czasy nadawania są również czasami nieodpowiednie. Zgodnie z informacjami pozyskanymi od władz, *Radio Gdańsk* i *Radio Koszalin* nadają kilka audycji poświęconych użytkownikom języka kaszubskiego w których używany jest język kaszubski, jednak zakres stosowania tego języka pozostaje niejasny. W obszarze stacji telewizyjnych, zgodnie z informacjami pozyskanymi od władz, *TVP3 Gdańsk* nadaje program *Tede Jo* (11-minutowy magazyn społeczno-kulturalny, dwa razy w tygodniu, w języku kaszubskim) oraz nowy program *Farwe Kaszeb* (10 minut, dwujęzyczny, z napisami w języku polskim, pięć razy w miesiącu, nadawany od marca 2019). Według raportu okresowego w odniesieniu do prywatnych programów radiowych, na Kaszubach nadal nadaje *Radio Kaszëbë*, działające w oparciu o licencję dla Stowarzyszenia Ziemia Pucka. Zrzeszenie Kaszubsko – Pomorskie również uzyskuje wsparcie finansowe na produkcję kilku audycji radiowych. W zakresie prywatnych stacji telewizyjnych, raport okresowy mówi o pomocy finansowej władz na produkcję programów telewizyjnych przez zrzeszenia kaszubskie, jednak nie jest jasne, czy są one nadawane przez kanały publiczne czy prywatne. Miesięcznik *Pomerania* wydawany jest częściowo w języku kaszubskim; wydawane są również dodatki w języku kaszubskim (*Najô Uczba. Stegna*). Inicjatywy i działania kulturalne, takie jak akademie bajek, konkursy językowe i prozatorskie, jak również konkursy muzyczne otrzymują wsparcie od polskich władz.

71. Nauczanie języka **łemkowskiego** jest oferowane na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, lecz nie spełnia ono wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów edukacji, które przewidują wykorzystanie języka łemkowskiego jako języka nauczania. W obszarze kształcenia technicznego i zawodowego, według dodatkowych informacji przekazanych przez władze, żaden uczeń nie uczy się języka łemkowskiego, z wyjątkiem jednego w roku szkolnym 2019/2020. Według przedstawicieli użytkowników języka, od 2017 roku język łemkowski nie może być już studiowany na poziomie uniwersyteckim. Język łemkowski nie jest również stosowany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Nazwy miejscowości w języku łemkowskim pozostają w użyciu w gminach wiejskich Gorlice i Uście Gorlickie, odpowiednio od 2008 i 2011 roku (Artykuł 10). W odniesieniu do mediów (Art.11), nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających głównie lub wyłącznie w języku łemkowskim, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. W mediach publicznych jest prowadzona tylko jedna audycja w *Radiu Kraków (Kermesz, 30 minut, jedna audycja oryginalna i jedna powtórka tygodniowo, na przemian po łemkowsku i ukraińsku)*. Program jest również dostępny w wersji online. W stacjach telewizyjnych nie są oferowane żadne programy w języku łemkowskim. W odniesieniu do prywatnych nadawców radiowych, radio internetowe *LEM.FM* i *Radio Lemko* są prowadzone przez stowarzyszenia, przy wsparciu finansowym władz. Nie ma żadnych publicznych lub prywatnych programów telewizyjnych w języku łemkowskim. Dwumiesięcznik *Besida* jest publikowany w języku łemkowskim, a artykuły w tym języku pojawiają się również w kwartalniku *Warta* i miesięczniku *Sami o Sobie*. Nie ma jednak żadnej gazety w języku łemkowskim, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. W zakresie kultury, władze przekazują wsparcie finansowe na prowadzenie ośrodka kultury, muzeum, działalność zespołu pieśni i tańca, organizację festiwali i publikację książek.

72. Nauczanie w języku **litewskim** jest prowadzone na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i średniej. Osoby posługujące się językiem litewskim podkreślały jednak brak podręczników do nauczania przedmiotów w języku litewskim, szczególnie od czwartej klasy. Prowadzi to do sytuacji, w których język litewski jest stosowany w mowie, a uczniowie korzystają z podręczników w języku polskim. Inne podręczniki są przestarzałe i nie nadają się do użytku. Brakuje również zeszytów ćwiczeń. Władze wskazały podręczniki, które zostały wydane w ciągu ostatnich lat, jednak służą one raczej do nauki języka litewskiego niż do nauki przedmiotów w języku litewskim. Zgodnie z dodatkowymi informacjami od władz, od roku szkolnego 2016/2017 żaden uczeń w szkolnictwie technicznym i zawodowym nie uczył się języka litewskiego. Język litewski można studiować na poziomie uniwersyteckim, np. w ramach filologii bałtyckiej (studia licencjackie i magisterskie) na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie stanowi on obowiązkową część programu nauczania. Język litewski pozostaje językiem pomocniczym w jednej gminie, Puńsk/Punskas,

gdzie stosowane są również nazwy miejscowości w języku litewskim. W odniesieniu do mediów, nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających głównie lub wyłącznie w języku litewskim, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. Jeden program w języku litewskim jest nadawany przez *Radio Białystok – Głos polskich Litwinów* (20 minut, trzy razy w tygodniu, wiadomości i felietony, sprawy mniejszości i regionu; łączny czas 52 godzin/rok), jak również jeden przez *TVP3 Białystok, Panorama Litewska*, 7 minut, dwa razy w tygodniu, sprawy mniejszości i regionu; łączny czas 38 godzin/rok). Nie ma żadnych prywatnych programów radiowych lub telewizyjnych w języku litewskim. Dwutygodnik *Aušra* wydawany jest w języku litewskim przy wsparciu władz. Nadal nie ma jednak żadnej gazety w języku litewskim, jak wymaga tego zobowiązanie. Działania takie jak szkolne konkursy recytatorskie, konkurs piosenki dziecięcej i jarmark folklorystyczny uzyskały wsparcie finansowe (Artykuł 12.1.a).

73. Według władz, osoby posługujące się językiem romskim nie zgadzają się na nauczanie ich języka w szkole oraz, co do zasady, są niechętnie nastawione do używania języka w miejscach publicznych. Jednak z danych przedstawionych przez władze wynika również, że w ostatnich latach szkolnych bardzo mała liczba dzieci uczyła się **języka romskiego** w przedszkolu i szkole podstawowej. Może to wskazywać na zainteresowanie przynajmniej niektórych Romów nauczaniem ich języka w ramach systemu edukacyjnego, do czego władze powinny dalej zachęcać. Istnieje kilka programów publicznego radia i telewizji poruszających tematy związane z mniejszością i kulturą romską, lecz prezentowane w nich użycie języka romskiego wydaje się być sporadyczne i ograniczone w porównaniu z ratyfikowanym zobowiązaniem. Nie istnieją prywatne programy telewizyjne nadawane w języku romskim. W odniesieniu do programów radiowych, podane informacje dotyczą wyłącznie lat 2014 i 2015. W odniesieniu do mediów drukowanych, romski jest używany w dwumiesięczniku *Romano Atmo-Cygańska Dysza* i kwartalniku *Dialog-Pheniben*. Działania kulturalne, takie jak festiwale, dni kultury, wystąpienia teatralne bajek i baśni, otrzymały wsparcie ze strony władz (12.1.a). Nie zrealizowano jednak tłumaczenia utworów na język romski lub z języka romskiego (12.1.b, 12.1.c).

74. **Język rosyjski** był nauczany na poziomie przedszkolnym (2015/2016 i 2019/2020), oraz na poziomie szkoły podstawowej. Istniejąca oferta nie spełnia jednak wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów kształcenia, które mają wykorzystywać język rosyjski do nauczania. Nauczanie języka rosyjskiego oraz w języku rosyjskim nie jest oferowane w szkołach średnich lub technicznych i zawodowych. Język rosyjski nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Nie stosuje się również nazw miejscowości w języku rosyjskim (Art.10). Program w języku rosyjskim emitowany jest przez publiczny kanał *TVP3 Białystok (Wiadomości rosyjskie)*, 10 minut, dwa razy w miesiącu, zagadnienia mniejszości rosyjskiej, łącznie 10 godzin w latach 2017-2019). Nie istnieją publiczne ani prywatne programy radiowe w języku rosyjskim, ani też prywatne programy telewizyjne w języku rosyjskim (Art.11 b ii, c ii). Dwumiesięcznik „*Zdrawstujtie*” nadal ukazuje się w języku rosyjskim, podobnie jak miesięcznik „*Sami o sobie*”. Kilka inicjatyw kulturalnych, jak np. działalność grupy muzycznej lub różne uroczystości otrzymały wsparcie finansowe od władz.

75. Zgodnie z informacjami otrzymanymi od władz, **język słowacki** jest nauczany tylko w szkole podstawowej. Nie jest on nauczany w przedszkolach od roku szkolnego 2018/2019. Nie spełnia to jednak wymogów ratyfikowanego zobowiązania, obejmującego wykorzystywanie języka słowackiego jako języka nauczania. Język słowacki nie jest nauczany w szkolnictwie technicznym i zawodowym. Język słowacki można studiować na poziomie uniwersyteckim, np. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Użytkownicy języka słowackiego wyrazili obawy dotyczące kształcenia nauczycieli oraz zapewnienia podręczników. Język słowacki nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Żadna gmina nie stosuje również nazw miejscowości w języku słowackim (Artykuł 10). W 2017 roku *Radio Kraków* rozpoczęło nadawanie programu w języku słowackim (25 minut tygodniowo, niedziela, godz. 22.00), przy czym każdy odcinek udostępniany jest również na stronie internetowej radia. Program został przygotowany przez dziennikarza Słowackiego Radia krajowego w Bratysławie. Był on kontynuowany w 2018 roku, a następnie po przerwie wznowiony w 2020 roku, po tym jak związek słowacki zarekomendował nowych gospodarzy. Nie ma żadnych prywatnych programów radiowych lub telewizyjnych w języku słowackim, nie są również oferowane programy publiczne. Miesięcznik *Život* jest wciąż wydawany w języku słowackim. Działania kulturalne związane z promowaniem

języka słowackiego są organizowane i wspierane przez polskie władze (dni kultury, działalność klubów pozaszkolnych, w tym zajęcia językowe, kluby recytatorskie, publikacja książek).

76. **Język tatarski** nie jest obecny w przedszkolach, szkołach podstawowych, średnich, technicznych lub zawodowych (Art. 8.1 ai, bi, ci, d iii). Kursy językowe są organizowane wyłącznie przez stowarzyszenie. Na poziomie uniwersyteckim w Katedrze Studiów Azjatyckich Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu można studiować jedynie literaturę i kulturę Tatarów polskich, natomiast język tatarski nie jest dostępny jako kierunek studiów wyższych (Art. 8.1.e ii). Język tatarski nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Żadna gmina nie stosuje również nazw miejscowości w języku tatarskim (Artykuł 10). Nie istnieją publiczne ani prywatne programy radiowe czy telewizyjne w języku tatarskim. Nie są również wydawane tygodniki w tym języku. Brak również informacji o utworach audiowizualnych wyprodukowanych w języku tatarskim. Kilka inicjatyw kulturalnych, takich jak festiwal, akademie letnia, publikacje książkowe i biblioteka internetowa, otrzymało wsparcie od polskich władz, lecz stopień wykorzystania języka tatarskiego w tych kontekstach nie jest jasny.

77. **Język ukraiński** jest nauczany na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i średniej. Na obszarze, gdzie język ten jest tradycyjnie używany nie jest oferowane nauczanie w języku ukraińskim, lecz takie możliwości istnieją, poza tym obszarem. Kilka szkół oferuje kształcenie dwujęzyczne. Istniejąca oferta nie spełnia jednak wymogów zobowiązań ratyfikowanych dla tych poziomów kształcenia, które mają wykorzystywać język ukraiński do nauczania. Język ukraiński jest nauczany w kształceniu technicznym i zawodowym, ale liczba uczniów na przestrzeni lat uległa istotnemu zmniejszeniu i obecnie jest bardzo niska (tylko 8 w roku akademickim 2019/2020). Język ukraiński można studiować na poziomie uniwersyteckim na ośmiu uczelniach w całej Polsce. Język ukraiński nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Żadna gmina nie stosuje również nazw miejscowości w języku ukraińskim (Artykuł 10). Nie ma jednak żadnych publicznych stacji radiowych lub kanałów telewizyjnych nadających głównie lub wyłącznie po ukraińsku, zgodnie z wymaganiami zobowiązania. Kilka stacji radiowych nadaje programy w języku ukraińskim. Przedstawiciele osób używających języka informują, że niektóre z tych programów są nadawane jedynie okresowo, a nie jako regularne programy wieloletnie. *TVP 3 Regionalna* emituje *Telenowyny* (23 minuty, cztery razy w miesiącu, tematyka mniejszości, stosunki polsko-ukraińskie, wydarzenia polityczne i kulturalne). *TVP3 Białystok* emituje *Przegląd Ukraiński* (13 minut, dwa razy w tygodniu, emisja oryginalna i powtórki, magazyn informacyjny i publicystyczny, tematyka społeczna i kulturalna). Nie ma żadnych prywatnych programów telewizyjnych w języku ukraińskim. *Nasze Słowo* jest publikowane co tydzień w języku ukraińskim. Polskie władze wspierają działalność kulturalną (dni kultury, ukraiński portal multimedialny, festiwale i konkursy dla dzieci).

78. **Język jidysz** nie jest obecny w przedszkolach, szkołach podstawowych, średnich, technicznych lub zawodowych (Art. 8.1 ai, bi, ci, d iii). Na poziomie kształcenia wyższego, kursy języka jidysz są prowadzone w ramach specjalizacji *Judaistyka*, np. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (Art. 8.1.e ii). Język jidysz nie jest wykorzystywany jako „język pomocniczy” w żadnej gminie. Nie stosuje się również nazw miejscowości w języku jidysz (Art.10). Nie ma żadnych publicznych lub prywatnych programów radiowych lub telewizyjnych w języku jidysz (Art. 11 a ii, b ii, c ii). Jeśli chodzi o media pisane, to miesięcznik *Dos Jidisze Wort – Słowo Żydowskie* jest publikowany częściowo w języku jidysz, lecz nie spełnia to wymogów zobowiązania 11.1.e i. Istnieją różne formy działalności kulturalnej, w których używa się języka jidysz wspierane przez polskie władze lub organizowane przez polskie instytucje (12.1.a). Należą do nich festiwale, wystawianie sztuk teatralnych, pokazy filmowe, warsztaty piosenki. Prace w języku jidysz (jak np. film *Mir kumen on* z 1936 r. lub zasoby tekstowe) zostały przetworzone na formę cyfrową i udostępnione online. Dokonano również tłumaczeń dzieł z języka jidysz (12.1.b). Teatr Żydowski im. Ester Rachel i Idy Kamińskich - Centrum Kultury Jidysz organizuje również kursy języka jidysz. Przyjmując z zadowoleniem obecne działania zmierzające do zachowania lub promocji języka jidysz, Komitet Ekspertów pragnie przypomnieć o zaleceniu zawartym w poprzednim raporcie, dotyczącym wspierania rewitalizacji tego języka. Przy współpracy z użytkownikami języka należy podjąć dalsze kroki w celu włączenia nauczania języka jidysz do kształcenia oraz wykorzystania go w mediach transmisyjnych, w tym w internecie.

Rozdział 2 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia

2.1 Język ormiański

2.1.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka ormiańskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ormiańskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty						
<i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka ormiańskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka ormiańskiego					=
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język ormiański				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka ormiańskiego • nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie form i środków nauczania i studiowania języka armeńskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka ormiańskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promowanie studiowania i badania języka armeńskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka ormiańskiego		=			
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka ormiańskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju • wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka ormiańskiego do celów kształcenia i szkoleń • zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka ormiańskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka ormiańskiego • utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem ormiańskim 	=				
Część III Karty						

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ormiańskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku ormiańskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku ormiańskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku ormiańskim				=	
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka armeńskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania armeńskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język ormiański					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku ormiańskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka ormiańskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język ormiański jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku ormiańskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku ormiańskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka ormiańskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku ormiańskim do władz regionalnych lub lokalnych					=
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku ormiańskim					=
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku ormiańskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku ormiańskim				=	
11.1.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku ormiańskim					
11.1.bii	zachęcanie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku armeńskim				=	
11.1.cii	zachęcanie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku armeńskim				=	
11.1.d	zachęcanie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku armeńskim					
11.1.ei	zachęcanie do utworzenia lub ułatwienia utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku armeńskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku armeńskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku armeńskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku armeńskim niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku armeńskim 	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ormiańskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
	• zapewnienie wolności słowa i swobodny obieg informacji w prasie drukowanej w języku armeńskim					
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka ormiańskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku ormiańskim	=				
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku armeńskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów	=				
12.1.c	wspieranie dostępu w języku armeńskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów	=				
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury ormiańskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka armeńskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka armeńskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku armeńskim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język ormiański jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język armeński					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka ormiańskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka ormiańskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka armeńskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka ormiańskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka ormiańskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język armeński w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka armeńskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					
14.b	dla dobra języka armeńskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język armeński w identycznej lub podobnej formie				=	

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

79. Uczniowie uczący się języka ormiańskiego w ramach obowiązkowego programu nauczania uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem ormiańskim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 11.1.d. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. W 2017 roku, Muzeum Narodowe w Kielcach zorganizowało wystawę poświęconą rzemiosłu ormiańskiemu, na której zaprezentowano m.in. ormiańskie rękopisy. To wskazuje, że część „organów odpowiedzialnych za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury ormiańskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają”, jednak w na tym polu wymagane jest bardziej ustrukturyzowane podejście. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułów 13.1.d oraz 13.2.b. Obowiązuje Umowa sporządzona w Warszawie dnia 27 stycznia 1998 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Armenii o współpracy kulturalnej i naukowej, która przewiduje m.in. wspieranie nauczania i promocji języka polskiego w Armenii oraz ormiańskiego w Polsce. Projekt programu wdrażania na lata 2020-2024 zawiera kilka zapisów, które mogą okazać się przydatne w promowaniu języka ormiańskiego w Polsce, jak np. doskonalenie zawodowe nauczycieli czy kształcenie specjalistów w dziedzinach, które obie strony uważają za istotne, współpraca między szkołami, wspólne imprezy, choć w zakresie nauczania wymienia konkretnie tylko nauczanie języka polskiego w Armenii. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 14.1 a za częściowo spełnione.

2.1.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka ormiańskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

a. Podjęcie kroków w celu rozwoju nauczania w języku/języka ormiańskiego na wszystkich poziomach, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników   b. Podjęcie środków w celu zwiększenia wykorzystania języka ormiańskiego w mediach (media transmisyjne, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)

II. Dalsze rekomendacje

- c. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka ormiańskiego
- d. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem ormiańskim
- e. Ułatwianie/popieranie używania języka ormiańskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.2 Język białoruski

2.2.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka białoruskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka białoruskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka białoruskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka białoruskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język białoruski		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka białoruskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka białoruskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka białoruskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka białoruskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem					=
7.1.h	promowanie studiowania i badania języka białoruskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka białoruskiego		=			
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka białoruskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka białoruskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka białoruskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnianie potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka białoruskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem białoruskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku białoruskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku białoruskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku białoruskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka białoruskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka białoruskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania białoruskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym					
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język białoruski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku białoruskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka białoruskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język białoruski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku białoruski lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku białoruskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka białoruskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku białoruskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku białoruskim		=			
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku białoruskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku białoruskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku białoruskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku białoruskim	=				
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku białoruskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku białoruskim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku białoruskim	=				
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku białoruskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku białoruskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku białoruskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku białoruskim • zapewnienie wolności słowa i swobodny obieg informacji w prasie drukowanej w języku białoruskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka białoruskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku białoruskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka białoruskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku białoruskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów	=				
12.1.c	wspieranie dostępu w języku białoruskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury białoruskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka białoruskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka białoruskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku białoruskim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język białoruski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język białoruski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka białoruskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka białoruskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka białoruskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka białoruskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka białoruskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język białoruski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka białoruskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					
14.b	dla dobra języka białoruskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język białoruski w identycznej lub podobnej formie					

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

80. Nie ma już możliwości studiowania języka białoruskiego na Uniwersytecie w Białymstoku. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1 e ii za częściowo spełnione. Uczniowie uczący się języka białoruskiego w ramach obowiązkowego programu nauczania uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem białoruskim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Język białoruski jest dostępny jako przedmiot w Warszawie. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.2 za częściowo spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 11.1.d. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Zgodnie z raportem okresowym, gminne ośrodki kultury w Czyżach i Gródku przy wsparciu finansowym władz państwowych zorganizowały działalność kulturalną promującą język i kulturę białoruską. To wskazuje, że część „organów odpowiedzialnych za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury białoruskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają”, jednak w na tym polu wymagane jest bardziej ustrukturyzowane podejście. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b. Podczas wizyty, Komitet Ekspertów został poinformowany, że współpraca transgraniczna uległa zmniejszeniu. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów nie może stwierdzić spełnienia artykułów 14.a i 14.b.

2.2.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka białoruskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.2.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Udostępnienie edukacji w języku białoruskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka białoruskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%**
- c. **Promowanie w całym polskim społeczeństwie świadomości i tolerancji w stosunku do języka białoruskiego i reprezentowanej przez niego kultury, jako integralnej części dziedzictwa kulturowego Polski**

II. Dalsze rekomendacje

- d. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka białoruskiego

- e. Zapewnić nauczanie języka białoruskiego jako integralnej części programu nauczania w ramach edukacji technicznej i zawodowej
- f. Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku białoruskim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka białoruskiego
- g. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku białoruskim
- h. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej, instytucji, jak również gazety dla użytkowników języka białoruskiego
- i. Ułatwianie/popieranie używania języka białoruskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.3 Język czeski

2.3.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka czeskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka czeskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka czeskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka czeskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język czeski				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka czeskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka czeskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka czeskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka czeskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promowanie studiowania i badania języka czeskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach	=				
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka czeskiego	=				
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka czeskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka czeskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka czeskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka czeskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem czeskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku czeskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku czeskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku czeskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka czeskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka czeskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania czeskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język czeski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku czeskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka czeskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język czeski jest tradycyjnie używany, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku czeskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania				=	
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku czeskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka czeskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku czeskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku czeskim				=	
10.5	zezwolenie, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku czeskim					
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku czeskim				=	
11.1.aiii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku czeskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku czeskim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku czeskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku czeskim				=	
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku czeskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku czeskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku czeskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku czeskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku czeskim • zapewnienie wolności słowa i swobodny obieg informacji w prasie drukowanej w języku czeskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka czeskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku czeskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka czeskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku czeskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.c	wspieranie dostępu w języku czeskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury czeskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka czeskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka czeskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku czeskim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język czeski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język czeski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka czeskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka czeskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka czeskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka czeskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka czeskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język czeski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka czeskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka czeskiego, ułatwienie i/lub promowanie współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język białoruski w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

81. Język czeski nie jest nauczany w polskich szkołach jako język mniejszości narodowej. W związku z powyższym, nauczanie o historii i kulturze odzwierciedlonej przez język czeski również nie zostało zapewnione. Informacje o mniejszościach narodowych i etnicznych, jak również o języku regionalnym w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej) nie są wystarczające do poznania historii i kultury odzwierciedlonej przez język czeski w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za niespełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku czeskim. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.3.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka czeskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Podjęcie kroków w celu rozwoju nauczania w języku/języka czeskiego na wszystkich poziomach, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie działań w celu zwiększenia wykorzystania języka czeskiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)**

II. Dalsze rekomendacje

- c. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka czeskiego
- d. Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka czeskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%
- e. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem czeskim
- f. Ułatwianie/popieranie używania języka czeskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.4 Język niemiecki

2.4.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka niemieckiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka niemieckiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka niemieckiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka niemieckiego					
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język niemiecki		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka niemieckiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka niemieckiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka niemieckiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka niemieckiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promocja studiowania i badania języka niemieckiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach	=				
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka niemieckiego	=				
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka niemieckiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka niemieckiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka niemieckiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka niemieckiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem niemieckim 					
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku niemieckim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku niemieckim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku niemieckim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka niemieckiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka niemieckiego jako integralnej części programu nauczania		=			
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania niemieckiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język niemiecki					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku niemieckim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka niemieckiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język niemiecki jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku niemieckim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku niemieckim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka niemieckiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku niemieckim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku niemieckim		=			
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku niemieckim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku niemieckim				=	
11.1.aiii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku niemieckim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku niemieckim		=			
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku niemieckim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku niemieckim	=				
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku niemieckim		=			
11.1.fii	stosowanie istniejących środków na pomoc finansową także dla produkcji audiowizualnych w języku niemieckim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku niemieckim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku niemieckim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku niemieckim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku niemieckim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka niemieckiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka niemieckiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku niemieckim	=				
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku niemieckim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów	=				
12.1.c	wspieranie dostępu w języku niemieckim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury niemieckiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka niemieckiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka niemieckiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku niemieckim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język niemiecki jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język niemiecki					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka niemieckiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka niemieckiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka niemieckiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka niemieckiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka niemieckiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język niemiecki w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka niemieckiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka niemieckiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język niemiecki w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

82. Poszerzenie granic miasta Opola poprzez włączenie miejscowości, które wcześniej należały do sąsiednich gmin ze znaczną mniejszością niemiecką, a następnie usunięcie oznaczeń miejscowości w języku niemieckim i pozbawienie mieszkańców możliwości posługiwania się językiem niemieckim w kontaktach z władzami lokalnymi stoi w sprzeczności z Artykułem 7.1.b. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa Artykuł 7.1.b za niespełniony. Zgodnie z nową interpretacją wydaną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2016 roku, uczniowie uczący się języka mniejszościowego nie mogą w 7 klasie wybrać tego samego języka jako drugiego języka obcego. Wcześniej, ucząc się języka niemieckiego jako języka mniejszości i języka obcego, uczniowie mogli uczyć się tego języka przez pięć godzin tygodniowo, zamiast trzech jako języka mniejszości lub dwóch jako języka obcego. Użytkownicy języka niemieckiego wyrazili swój zdecydowany sprzeciw, wobec tego podejścia, które prowadzi do obniżenia liczby godzin języka niemieckiego, jednak ich opinia nie została wzięta pod uwagę. W świetle powyższego oraz w związku z wcześniej wspomnianym przypadkiem Opola, Komisja Ekspertów uważa, że „potrzeby i życzenia” wyrażane przez osoby posługujące się językiem niemieckim nie są odpowiednio wyrażane. Dlatego też uważa, że Artykuł 7.4 jest spełniony zaledwie częściowo. Uczniowie uczący się języka niemieckiego w ramach obowiązkowego programu nauczania uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem niemieckim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.4.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka niemieckiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Udostępnienie edukacji w języku niemieckim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka niemieckiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%, oraz ponowne**

założenie dwujęzycznych tablic z oznaczeniami miejsc usuniętych w związku z rozszerzeniem granic miasta Opola

- c. Promowanie w całym polskim społeczeństwie świadomości i tolerancji w stosunku do języka niemieckiego i reprezentowanej przez niego kultury, jako integralnej części dziedzictwa kulturowego Polski**

II. Dalsze rekomendacje

- d. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka niemieckiego
- e. Rozszerzyć nauczanie języka niemieckiego jako integralnej części programu nauczania w ramach edukacji technicznej i zawodowej
- f. Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku niemieckim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka niemieckiego
- g. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych i telewizyjnych w języku niemieckim
- h. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem niemieckim
- i. Ułatwianie/popieranie używania języka niemieckiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.5 Język karaimski

2.5.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka karaimskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka karaimskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka karaimskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka karaimskiego					=
7.1.c	zdecydowane działanie promujące języka karaimskiego				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka karaimskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka karaimskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka karaimskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka karaimskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promocja studiowania i badania języka karaimskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka karaimskiego	=				
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka karaimskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka karaimskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka karaimskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnianie potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka karaimskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem karaimskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku karaimskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku karaimskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku karaimskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka karaimskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka karaimskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania karaimskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym					
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język karaimski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku karaimskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka karaimskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język karaimski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku karaimskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku karaimskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka karaimskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku karaimskim do władz regionalnych lub lokalnych					=
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku karaimskim					=
10.5	zezwoleń, na wnioski zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku karaimskim					
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku karaimskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku karaimskim					
11.1.bii	zachęcanie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku karaimskim				=	
11.1.cii	zachęcanie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku karaimskim				=	
11.1.d	zachęcanie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku karaimskim					
11.1.ei	zachęcanie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku karaimskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku karaimskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku karaimskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku karaimskim niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku karaimskim zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku karaimskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka karaimskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					=
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku karaimskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka karaïmskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku karaïmskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.c	wspieranie dostępu w języku karaïmskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury karaïmskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka karaïmskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka karaïmskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku karaïmskim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język karaïmski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język karaïmski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka karaïmskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka karaïmskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka karaïmskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka karaïmskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka karaïmskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język karaïmski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka karaïmskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka karaïmskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język karaïmski w identycznej lub podobnej formie				=	

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

83. Na poziomie szkolnictwa wyższego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oferuje zajęcia z literatury i kultury karaimekiej w ramach studiów na kierunku turkologia, lecz sam język nie jest już nauczany. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.e ii za niespełnione. Język karaimeki nie jest nauczany w polskich szkołach jako język mniejszości narodowej. W związku z powyższym, nauczanie o historii i kulturze odzwierciedlonej przez język karaimeki również nie zostało zapewnione. Informacje o mniejszościach narodowych i etnicznych, jak również o języku regionalnym w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej) nie są wystarczające do poznania historii i kultury odzwierciedlonej przez język karaimeki w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za niespełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku karaimekim. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. Na stronie internetowej Związku Karaimów Polskich znajdują się materiały wideo lub audio, które zostały opracowane w ramach działalności kulturalnej organizacji. Ponadto, niedawno została opracowana „mapa muzyczna” z karaimekimi nagraniami muzycznymi. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.d za częściowo spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.5.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka karaimekiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

a. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka karaimekiego

II. Dalsze rekomendacje

- b. Podjęcie środków w celu rozwoju nauczania w języku karaimekim/języka karaimekiego na wszystkich poziomach
- c. Podjęcie działań w celu zwiększenia obecności języka karaimekiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)
- d. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem karaimekim

2.6 Język kaszubski

2.6.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka kaszubskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka kaszubskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka kaszubskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka kaszubskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język kaszubski		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka kaszubskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka kaszubskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka kaszubskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka kaszubskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem					=
7.1.h	promocja studiowania i badania języka kaszubskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka kaszubskiego				=	
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka kaszubskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka kaszubskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka kaszubskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnianie potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka kaszubskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem kaszubskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku kaszubskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku kaszubskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku kaszubskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka kaszubskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka kaszubskiego jako integralnej części programu nauczania		=			
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania kaszubskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język kaszubski		=			
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku kaszubskim					
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka kaszubskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język kaszubski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku kaszubskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku kaszubskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka kaszubskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku kaszubskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku kaszubskim		=			
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku kaszubskim					
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwienie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku kaszubskim				=	
11.1.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku kaszubskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku kaszubskim	=				
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku kaszubskim					
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku kaszubskim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku kaszubskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku kaszubskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku kaszubskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku kaszubskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku kaszubskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku kaszubskim 					=
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka kaszubskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku kaszubskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka kaszubskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku kaszubskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.c	wspieranie dostępu w języku kaszubskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury kaszubskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka kaszubskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka kaszubskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku kaszubskim					
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język kaszubski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język kaszubski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka kaszubskiego i kultury, której odpowiada					
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka kaszubskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka kaszubskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka kaszubskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi		=			
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka kaszubskiego w życiu gospodarczym i społecznym		=			
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język kaszubski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka kaszubskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka kaszubskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język kaszubski w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

84. W świetle nowych wymogów dotyczących kwalifikacji nauczycielskich (studia magisterskie, które nie są dostępne dla kaszubskiego), Komisja Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.h za niespełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku kaszubskim. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. O ile raport okresowy mówi o pomocy finansowej władz na produkcję programów telewizyjnych przez zrzeszenia kaszubskie, jednak nie jest jasne, czy programy w języku kaszubskim są nadawane przez kanały prywatne. W związku z tym, Komitet Ekspertów nie może ocenić wypełnienia zobowiązania 11.1.cii. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 11.1.d. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 12.1.b oraz 12.1.c. Zgodnie z treścią raportu okresowego, w Gminnym Ośrodku Sportu, Kultury i Rekreacji w Chmielnie odbył się konkurs recytatorski literatury kaszubskiej; w Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie/Wejrowò i Muzeum Ziemi Puckiej im. *Floriana Ceynowy* zorganizowały konkurs dla autorów piszących po kaszubsku, przy wsparciu finansowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Muzeum Narodowe w Gdańsku włączyło koncerty, pokazy, spektakle odzwierciedlające kulturę kaszubską przy organizacji Dnia Twórcy Ludowego w 2018 i 2019 roku. Powyższe wskazuje, że „organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury kaszubskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają”. Komitet Ekspertów uważa zatem zobowiązanie 12.1. d za spełnione. W 2017 roku, z okazji Dnia Jedności Kaszubów, Archiwum Państwowe w Szczecinie przy współpracy z lokalnym oddziałem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego zorganizowało pokaz filmu dokumentalnego i wykład poświęcony zwyczajom kaszubskim. Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku we współpracy ze Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim przygotowało materiały m.in. w języku kaszubskim w ramach kampanii z okazji polskiego Narodowego Święta Niepodległości. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.f za spełnione. Zgodnie z informacjami pozyskanymi od osób posługujących się językiem kaszubskim, biblioteka lokalna w Wejherowie/Wejrowò gromadzi, przechowuje kopie i prezentuje lub publikuje dzieła powstałe w języku kaszubskim. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.g za spełnione. Kilka instytucji reprezentujących Polskę za granicą zorganizowało wydarzenia promujące kulturę polską, wśród których znalazł się również język i kultura kaszubska (np. zaproszono zespół pieśni i tańca kaszubskiego na Dni Kultury Polskiej zorganizowane w Kaliningradzie w 2018 r.; udzielono lekcji języka kaszubskiego i polskiego na wydarzeniu z okazji Europejskiego Dnia Języków które zorganizowano w Holandii w 2018 r.; „Noc Kaszubska” stanowiła część Tygodnia Filmu Polskiego zorganizowanego przez Instytut Polski w Sankt Petersburgu, w ramach której przedstawiono projekcję filmu i wykład na temat historii, języka, kultury kaszubskiej; projekcja filmu i dyskusje na temat języka i kultury kaszubskiej zostały również zorganizowane przez Instytut Polski w Tel Awiwie). Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.3 za spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.6.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka kaszubskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W

ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Udostępnienie edukacji w języku kaszubskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka kaszubskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%**
- c. **Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku kaszubskim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka kaszubskiego**

II. Dalsze rekomendacje

- d. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka kaszubskiego
- e. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku kaszubskim
- f. Ułatwienie stworzenia jednej tygodniowej lub codziennej gazety publikowanej w języku kaszubskim
- g. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem kaszubskim
- h. Ułatwianie/popieranie używania języka kaszubskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.7 Język łemkowski

2.7.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka łemkowskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka łemkowskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka łemkowskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka łemkowskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język łemkowski		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka łemkowskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka łemkowskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka łemkowskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka łemkowskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promocja studiowania i badania języka łemkowskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach				=	
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka łemkowskiego					=
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka łemkowskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka łemkowskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka łemkowskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnianie potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka łemkowskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem łemkowskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku łemkowskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku łemkowskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku łemkowskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka łemkowskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka łemkowskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania łemkowskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym					
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język łemkowski					=
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku łemkowskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka łemkowskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język łemkowski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku łemkowskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania		=			
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku łemkowskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka łemkowskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku łemkowskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku łemkowskim		=			
10.5	zezwoleń, na wnioski zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku łemkowskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwienie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku łemkowskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku łemkowskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku łemkowskim					
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku łemkowskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku łemkowskim	=				
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku łemkowskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku łemkowskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku łemkowskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku łemkowskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku łemkowskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku łemkowskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka łemkowskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku łemkowskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka łemkowskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku łemkowskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.c	wspieranie dostępu w języku łemkowskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów		=			
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury łemkowskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka łemkowskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka łemkowskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku łemkowskim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język łemkowski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język łemkowski		=			
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka łemkowskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka łemkowskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka łemkowskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka łemkowskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka łemkowskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język łemkowski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka łemkowskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka łemkowskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język łemkowski w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

85. Nauka języka łemkowskiego nie jest już oferowana na poziomie uniwersyteckim. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1 e ii za niespełnione. W świetle zmian w środowisku medialnym od czasu wejścia w życie Karty, Komitet Ekspertów przyjął bardziej elastyczne podejście do artykułów 11.1.a, b i c i rozpatruje cyfrowe i internetowe treści medialne zgodnie z artykułami 11.1.bii i 11.1.cii Karty. Z uwagi na fakt, że radia internetowe w języku łemkowskim istnieją, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 11.1.b ii za spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 12.1.b. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.7.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka łemkowskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Udostępnienie edukacji w języku łemkowskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka łemkowskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%**
- c. **Promowanie w całym polskim społeczeństwie świadomości i tolerancji w stosunku do języka łemkowskiego i reprezentowanej przez niego kultury, jako integralnej części dziedzictwa kulturowego Polski**

II. Dalsze rekomendacje

- d. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka łemkowskiego
- e. Dalszy rozwój oferty edukacji w języku łemkowskim poza terenami, gdzie język ten jest używany tradycyjnie, na wszystkich odpowiednich etapach
- f. Zapewnić nauczanie języka łemkowskiego jako integralnej części programu nauczania w ramach edukacji technicznej i zawodowej
- g. Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku łemkowskim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka łemkowskiego
- h. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku łemkowskim oraz stworzenie cotygodniowej gazety w języku łemkowskim

- i. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem łemkowskim
- j. Ułatwianie/popieranie używania języka łemkowskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.8 Język litewski

2.8.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka litewskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka litewskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka litewskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka litewskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język litewski		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka litewskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka litewskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka litewskiego na wszystkich odpowiednich etapach		=			
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka litewskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem					=
7.1.h	promocja studiowania i badania języka litewskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka litewskiego	=				
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka litewskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka litewskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka litewskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka litewskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem litewskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku litewskim	=				
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku litewskim	=				
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku litewskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka litewskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka litewskiego jako integralnej części programu nauczania					
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania litewskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język litewski		=			
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku litewskim					
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka litewskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język litewski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku litewski lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku litewskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka łemkowskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku litewskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku litewskim		=			
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku litewskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwienie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku litewskim	=				
11.1.aiii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku litewskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku litewskim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku litewskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku litewskim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienia utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku litewskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku litewskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku litewskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku litewskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku litewskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku litewskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka litewskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku litewskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka litewskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku litewskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.c	wspieranie dostępu w języku litewskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury litewskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka litewskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka litewskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku litewskim					
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język litewski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język litewski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka litewskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka litewskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka litewskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka litewskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka litewskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język litewski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka litewskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka litewskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język litewski w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

86. Zgodnie z informacjami od władz, od roku szkolnego 2016/2017 żaden uczeń w szkolnictwie technicznym i zawodowym nie uczył się języka litewskiego. Nie jest jednak jasne, czy język litewski jest nadal oferowany jako integralna część programu nauczania w szkolnictwie technicznym i zawodowym. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów nie może stwierdzić spełnienia zobowiązania 8.1.d iii. Władze odnoszą się do uzyskania niezbędnych kwalifikacji do nauczania w drodze ukończenia studiów językowych na uniwersytecie. Nie jest jednak jasne, jak kształceni są nauczyciele uczący w języku litewskim, szczególnie w kontekście nowych wymogów dotyczących kwalifikacji nauczycieli. Komitet Ekspertów nie ma zatem możliwości stwierdzenia realizacji zobowiązania 8.1.h Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Ośrodek „Pogranicze sztuk, kultur i narodów” w Sejnach zorganizował dwujęzyczną wystawę o społecznościach pobliskich wsi, jak również warsztaty. Wydał dwujęzyczną publikację o społeczności zamieszkującej obszar pogranicza, opracował program edukacyjny dla szkół podstawowych, który obejmował również zajęcia o języku litewskim jako dziedzictwie kulturowym („Sejneński skarbicz”, „Sejneński alfabet”). To wskazuje, że część „organów odpowiedzialnych za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury litewskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają”, jednak w na tym polu wymagane jest bardziej ustrukturyzowane podejście. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Uwzględniając zbiór książek Biblioteki Narodowej w języku litewskim, Komisja Ekspertów uznaje zobowiązanie 12.1.g za częściowo spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.8.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka litewskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

a. Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka litewskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%   b. Zapewnienie podręczników wymaganych do nauczania w języku litewskim na wszystkich poziomach   c. Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku litewskim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka litewskiego

II. Dalsze rekomendacje

- d. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych i telewizyjnych w języku litewskim
- e. Ułatwienie stworzenia jednej tygodniowej lub codziennej gazety publikowanej w języku litewskim
- f. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem litewskim
- g. Ułatwianie/popieranie używania języka litewskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.9 Język romski

2.9.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka romskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka romskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka romskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka romskiego					=
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język romski		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka romskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	• utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka romskiego • nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka romskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka romskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem				=	
7.1.h	promocja studiowania i badania języka romskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach				=	
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka romskiego					=
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka romskiego	=				
7.3	• upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju • wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka romskiego do celów kształcenia i szkoleń • zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka romskiego		=			
7.4	• uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka romskiego • utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem romskim	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku romskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku romskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku romskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka romskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka romskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania romskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym				=	
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język romski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku romskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka romskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język romski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku romskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku romskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka romskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku romskim do władz regionalnych lub lokalnych					=
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku romskim					=
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku romskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku romskim				=	
11.1.aiii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku romskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku romskim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku romskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku romskim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku romskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku romskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku romskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku romskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku romskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku romskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka romskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka romskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku romskim	=				
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku romskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.c	wspieranie dostępu w języku romskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury romskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka romskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka romskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku romskim					
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język romski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język romski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka romskiego i kultury, której odpowiada					
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka romskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka romskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka romskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka romskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język romski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka romskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka romskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język romski w identycznej lub podobnej formie	=				

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

87. Język romski nie jest nauczany w polskich szkołach jako język mniejszości narodowej. W związku z powyższym, nauczanie o historii i kulturze odzwierciedlonej przez język romski również nie zostało zapewnione. Informacje o mniejszościach narodowych i etnicznych, jak również o języku regionalnym w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej) nie są wystarczające do poznania historii i kultury odzwierciedlonej przez język romski w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za niespełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 11.1.d. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Kilka instytucji kulturalnych włączyło język i kulturę romską do swojej działalności. Na przykład Teatr im. Stefana Jaracza w Olsztynie wystawił podczas festiwalu sztukę w języku romskim; Archiwum Państwowe w Gorzowie zorganizowało imprezę poświęconą poecie piszącemu w języku romskim; muzea narodowe w Gdańsku, Kielcach i Poznaniu zorganizowały wystawy lub imprezy poświęcone językowi i kulturze romskiej. To wskazuje, że część „organów odpowiedzialnych za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury romskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają”, jednak w na tym polu wymagane jest bardziej ustrukturyzowane podejście. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Uwzględniając zbiór książek Biblioteki Narodowej w języku romskim Komisja Ekspertów uznaje zobowiązanie 12.1.g za częściowo spełnione. W ramach festiwalu *Kinopolska*, Instytut Polski w Paryżu zorganizował pokaz filmu o romskim poecie. Instytut Polski w Londynie zorganizował wystawę romskiego artysty. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.3 za spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.9.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka romskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

<p>a. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka romskiego</p>
--

II. Dalsze rekomendacje

- b. Podjęcie kroków w celu wprowadzenia nauczania w języku/języka romskiego na wszystkich poziomach przy współpracy z osobami posługującymi się tym językiem
- c. Podjęcie działań w celu zwiększenia obecności języka romskiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)

- d. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem romskim

2.10 Język rosyjski

2.10.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka rosyjskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka rosyjskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka rosyjskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka rosyjskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język rosyjski				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka rosyjskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka rosyjskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka rosyjskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka rosyjskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem				=	
7.1.h	promocja studiowania i badania języka rosyjskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka rosyjskiego					=
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka rosyjskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka rosyjskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka rosyjskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka rosyjskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem rosyjskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku rosyjskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku rosyjskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku rosyjskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka rosyjskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka rosyjskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania rosyjskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język rosyjski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku rosyjskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka rosyjskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język rosyjski jest tradycyjnie używany, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku rosyjskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania	=				
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku rosyjskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka rosyjskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku rosyjskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku rosyjskim				=	
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku rosyjskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwienie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku rosyjskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku rosyjskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku rosyjskim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku rosyjskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku rosyjskim				=	
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku rosyjskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku rosyjskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku rosyjskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku rosyjskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku rosyjskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku rosyjskim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka rosyjskiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku rosyjskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka rosyjskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku rosyjskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.c	wspieranie dostępu w języku rosyjskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury rosyjskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka rosyjskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka rosyjskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku rosyjskim					
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język rosyjski jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język rosyjski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka rosyjskiego i kultury, której odpowiada					=
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka rosyjskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka rosyjskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka rosyjskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka rosyjskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język rosyjski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka rosyjskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka rosyjskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język rosyjski w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

88. Uczniowie uczący się języka rosyjskiego w ramach obowiązkowego programu nauczania uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem rosyjskim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 12.1.b. Uwzględniając zbiór książek Biblioteki Narodowej w języku rosyjskim Komisja Ekspertów uznaje zobowiązanie 12.1.g za częściowo spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.10.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka rosyjskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Podjęcie kroków w celu rozwoju nauczania w języku rosyjskim/języka rosyjskiego na wszystkich poziomach, na obszarach, gdzie tradycyjnie mówi się tym językiem, w tym poprzez zapewnienie kształcenia nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie działań w celu zwiększenia obecności języka rosyjskiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)**

II. Dalsze rekomendacje

- c. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka rosyjskiego
- d. Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka rosyjskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%
- e. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem rosyjskim
- f. Ułatwianie/popieranie używania języka rosyjskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.11 Język słowacki

2.11.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka słowackiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka słowackiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka słowackiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka słowackiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język słowacki				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka słowackiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka słowackiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka słowackiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka słowackiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem				=	
7.1.h	promocja studiowania i badania języka słowackiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach		=			
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka słowackiego		=			
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka słowackiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka słowackiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka słowackiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka słowackiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem słowackim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku słowackim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku słowackim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku słowackim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka słowackiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka słowackiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania słowackiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język słowacki					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku słowackim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka słowackiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język słowacki jest tradycyjnie używany, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku słowackim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania	=				
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku słowackim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka słowackiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku słowackim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku słowackim				=	
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku słowackim					
Artykuł 11 – Media						
11.1.aii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku słowackim				=	
11.1.aiii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku słowackim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku słowackim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku słowackim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku słowackim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku słowackim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku słowackim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku słowackim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku słowackim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku słowackim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku słowackim 	=				
11.3	zapewnienie, że interesy użytkowników języka słowackiego będą reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	popieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku słowackim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka słowackiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku słowackim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.c	wspieranie dostępu w języku słowackim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury słowackiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka słowackiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka słowackiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku słowackim	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język słowacki jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język słowacki					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka słowackiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka słowackiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka słowackiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka słowackiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka słowackiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	do zastosowania istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język słowacki w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka słowackiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka słowackiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język słowacki w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

89. Uczniowie uczący się języka słowackiego uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem słowackim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku słowackim. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. Audycja radiowa nadana przez Radio Wrocław w 2017 roku została wydana na płycie CD i rozdana prenumeratorom miesięcznika *Zivot*. W świetle powyższego, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.11.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka słowackiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Podjęcie kroków w celu rozwoju nauczania w języku/języka słowackiego na wszystkich poziomach, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie działań w celu zwiększenia obecności języka słowackiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)**

II. Dalsze rekomendacje

- c. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka słowackiego
- d. Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka słowackiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%
- e. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem słowackim
- f. Ułatwianie/popieranie używania języka słowackiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.12 Język tatarski

2.12.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka tatarskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka tatarskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka tatarskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka tatarskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język tatarski				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka tatarskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka tatarskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka tatarskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka tatarskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem				=	
7.1.h	promocja studiowania i badania języka tatarskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach				=	
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka tatarskiego		=			
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka tatarskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka tatarskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka tatarskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka tatarskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem tatarskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku tatarskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku tatarskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku tatarskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka tatarskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka tatarskiego jako integralnej części programu nauczania				=	
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania tatarskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym				=	
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język tatarski					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku tatarskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka tatarskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język tatarski jest tradycyjnie używany, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku tatarskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania				=	
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku tatarskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka tatarskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku tatarskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku tatarskim				=	
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku tatarskim					
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwienie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku tatarskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku tatarskim					
11.1.bii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku tatarskim				=	
11.1.cii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku tatarskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku tatarskim				=	
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku tatarskim				=	
11.1.fii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku tatarskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku tatarskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku tatarskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku tatarskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku słowackim 	=				
11.3	zapewnić, aby interesy użytkowników języka tatarskiego były reprezentowane lub uwzględniane w organach gwarantujących wolność i pluralizm mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	wspieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku tatarskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka tatarskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku tatarskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.c	wspieranie dostępu w języku tatarskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury tatarskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka tatarskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka tatarskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku tatarskim		=			
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język słowacki jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język tatarski					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka tatarskiego i kultury, której odpowiada					
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka tatarskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka tatarskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka tatarskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka tatarskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język tatarski w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka tatarskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka tatarskiego, do ułatwienia i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język tatarski w identycznej lub podobnej formie				=	

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

90. Język tatarski nie jest nauczany w polskich szkołach jako język mniejszości narodowej. W związku z powyższym, nauczanie o historii i kulturze odzwierciedlonej przez język tatarski również nie zostało zapewnione. Informacje o mniejszościach narodowych i etnicznych, jak również o języku regionalnym w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej) nie są wystarczające do poznania historii i kultury odzwierciedlonej przez język tatarski w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za niespełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku tatarskim. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 12.1.b oraz 12.1.c. Ambasady RP w Macedonii Północnej, Kazachstanie i Kirgistanie zrealizowały projekt (*Tradycje i współczesność Tatarów – polskich muzułmanów*) poświęcony Tatarom w Polsce. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.3 za spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.12.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka tatarskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

a. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka tatarskiego
---

II. Dalsze rekomendacje

- b. Podjęcie środków w celu rozwoju nauczania w języku tatarskim/języka tatarskiego na wszystkich poziomach
- c. Podjęcie działań w celu zwiększenia wykorzystania języka tatarskiego w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)
- d. Zachęcać do stosowania języka tatarskiego w publicznych oznaczeniach
- e. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez mniejszość tatarską

2.13 Język ukraiński

2.13.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka ukraińskiego

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ukraińskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka ukraińskiego jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka ukraińskiego	=				
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język ukraiński		=			
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka ukraińskiego w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka ukraińskiego nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka ukraińskiego na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka ukraińskiego (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem				=	
7.1.h	promowanie studiowania i badania języka ukraińskiego na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach	=				
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka ukraińskiego	=				
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka ukraińskiego	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka ukraińskiego do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka ukraińskiego 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka ukraińskiego utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem ukraińskim 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku ukraińskim				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku ukraińskim				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku ukraińskim				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ukraińskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka ukraińskiego jako integralnej części programu nauczania		=			
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania ukraińskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język ukraińskim					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku ukraińskim				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka ukraińskiego i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język ukraiński jest tradycyjnie używany, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku ukraińskim lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania	=				
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku ukraińskim	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka ukraińskiego ustnych lub pisemnych wniosków w języku tatarskim do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku ukraińskim				=	
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku ukraińskim	=				
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku ukraińskim				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku ukraińskim					
11.1.b.ii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku ukraińskim					
11.1.c.ii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku ukraińskim				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku ukraińskim					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienie utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku ukraińskim	=				
11.1.f.ii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku ukraińskim					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku ukraińskim					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku ukraińskim • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku ukraińskim • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku ukraińskim 	=				
11.3	zapewnić, aby interesy użytkowników języka ukraińskiego były reprezentowane lub uwzględniane w organach gwarantujących wolność i pluralizm mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	wspieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku ukraińskim	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka ukraińskiego	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku ukraińskim przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.c	wspieranie dostępu w języku ukraińskim do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów					
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury ukraińskiej w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					=
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka ukraińskiego					=
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka ukraińskiego w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					=
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwienie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku ukraińskim					
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język słowacki jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewnić odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język ukraiński					
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka ukraińskiego i kultury, której odpowiada				=	
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka ukraińskiego					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka ukraińskiego w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka ukraińskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka ukraińskiego w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język ukraiński w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka ukraińskiego w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji	=				
14.b	dla dobra języka ukraińskiego, ułatwienie i/lub promowanie współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język ukraiński w identycznej lub podobnej formie					=

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

91. Uczniowie uczący się języka ukraińskiego w ramach obowiązkowego programu nauczania uczą się również historii i kultury odzwierciedlanej przez ten język. Inni uczniowie uczą się o mniejszościach narodowych i etnicznych, a także o języku regionalnym wyłącznie w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej). Nie jest to jednak wystarczające w celu poznania historii i kultury związanej z językiem ukraińskim w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za częściowo spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji umożliwiających stwierdzenie spełnienia postanowień wynikających z Artykułów 11.1. b ii, 11.1.d, 12.1 b i 12.1 c. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. Uwzględniając zbiór książek Biblioteki Narodowej w języku ukraińskim, Komisja Ekspertów uznaje zobowiązanie 12.1.g za częściowo spełnione. Działania kulturalne są organizowane również poza obszarem, na którym język ukraiński jest tradycyjnie stosowany (na przykład festiwal Bytowska Watra lub dni Teatru Ukraińskiego w Olsztynie). Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.2 za spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.13.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka ukraińskiego w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Udostępnienie edukacji w języku ukraińskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, w tym poprzez zapewnienie wymaganych szkoleń dla nauczycieli i podręczników**
- b. **Podjęcie konkretnych działań w celu realizacji ratyfikowanych postanowień art. 10 w odniesieniu do języka ukraińskiego we wszystkich lokalnych i regionalnych jednostkach administracyjnych, w których tradycyjnie występuje wystarczająca liczba osób posługujących się tym językiem, jak również w miejscach, gdzie nie osiąga ona progu 20%**
- c. **Promowanie w całym polskim społeczeństwie świadomości i tolerancji w stosunku do języka ukraińskiego i reprezentowanej przez niego kultury, jako integralnej części dziedzictwa kulturowego Polski**

II. Dalsze rekomendacje

- d. Sporządzić, przy współpracy z osobami używającymi języka, plan działania w celu wdrożenia Karty w odniesieniu do języka ukraińskiego
- e. Rozszerzyć nauczanie języka ukraińskiego jako integralnej części programu nauczania w ramach edukacji technicznej i zawodowej
- f. Podjąć zdecydowane działania w celu ułatwienia utworzenia jednej publicznej stacji radiowej oraz jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku ukraińskim, obejmujących swoim zasięgiem tereny, na których tradycyjnie używa się języka ukraińskiego

- g. Ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych i telewizyjnych w języku ukraińskim
- h. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem ukraińskim
- i. Ułatwianie/popieranie używania języka ukraińskiego w życiu gospodarczym i społecznym

2.14 Język jidysz

2.14.1 Przestrzeganie przez Polskę zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub Mniejszościowych oraz zalecenia związane z ochroną oraz promocją języka jidysz

Symbole wykorzystywane do oznaczania zmian w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania: **POPRAWA** **POGORSZENIE**
= brak zmiany

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka jidysz	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
Część II Karty <i>(Zobowiązania, które muszą być stosowane przez państwo w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych mniejszościowych na własnym terytorium)</i>						
Artykuł 7 – Cele i zasady						
7.1.a	uznanie języka jidysz jako przejawu bogactwa kulturalnego	=				
7.1.b	zapewnienie, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu języka jidysz					=
7.1.c	zdecydowane działanie promujące język jidysz				=	
7.1.d	ułatwianie lub zachęcanie do stosowania języka jidysz w mowie i w piśmie, w życiu publicznym (edukacja, organy sądowe, organy administracyjne i służby publiczne, media, działalność i obiekty kulturalne, życie gospodarcze i społeczne, wymiana transgraniczna) i prywatnym		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> utrzymywanie i rozwijanie powiązań, w zakresach objętych niniejszą kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka jidysz nawiązywanie stosunków kulturowych z innymi grupami językowymi 	=				
7.1.f	zapewnienie odpowiednich form i środków nauczania i studiowania języka jidysz na wszystkich odpowiednich etapach				=	
7.1.g	zapewnienie możliwości nauki języka jidysz (również dorosłym) osobom nieposługującym się tym językiem		=			
7.1.h	promocja studiowania i badania języka jidysz na uniwersytetach lub w równoważnych instytucjach	=				
7.1.i	wspieranie ponadnarodowej wymiany w dziedzinach objętych niniejszą Kartą, na korzyść języka jidysz				=	
7.2	wyeliminowanie wszelkich nieuzasadnionych rozróżnień, wykluczeń, ograniczeń lub preferencji związanych z używaniem języka jidysz	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> upowszechnianie wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju wspieranie włączenia szacunku, zrozumienia i tolerancji w stosunku do języka jidysz do celów kształcenia i szkoleń zachęcanie mediów masowego przekazu, aby wśród swoich celów uwzględniły szacunek, zrozumienie i tolerancję wobec języka jidysz 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać potrzeby i życzenia wyrażone przez grupę korzystającą z języka jidysz utworzenie organizacji w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językiem jidysz 	=				
Część III Karty <i>(dodatkowe zobowiązania wybrane przez kraj w odniesieniu do określonych języków)</i>						
Artykuł 8 – Edukacja						
8.1.ai	udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku jidysz				=	
8.1.bi	udostępnienie nauczania podstawowego w języku jidysz				=	
8.1.ci	udostępnienie szkolnictwa średniego w języku jidysz				=	
8.1.diii	zapewnienie w ramach edukacji technicznej i zawodowej nauczania języka jidysz jako integralnej części programu nauczania				=	

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka jidysz	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
8.1.eii	zapewnienie udogodnień do studiowania jidysz jako przedmiotu uniwersyteckiego i w szkolnictwie wyższym	=				
8.1.g	podjęcie starań zmierzających do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada język jidysz					
8.1.h	zapewnienie podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli uczących (w) języku jidysz				=	
8.1.i	ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języka jidysz i sporządzanie okresowych sprawozdań z wyników tej kontroli, które będą przekazywane do wiadomości publicznej				=	
8.2	na terytoriach innych niż te, na których język jidysz jest tradycyjnie używany, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku jidysz lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania					=
Artykuł 9 – Służby sądowe						
9.2.a	nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku jidysz	=				
Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne						
10.2.b	możliwość składania przez użytkowników języka jidysz ustnych lub pisemnych wniosków w języku jidysz do władz regionalnych lub lokalnych				=	
10.2.g	używanie lub przyjmowanie, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w języku jidysz				=	
10.5	zezwoleń, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w języku jidysz			=		
Artykuł 11 – Media						
11.1.a.ii	zachęcanie i/lub ułatwianie tworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku jidysz				=	
11.1.a.iii	wprowadzić przepis, przewidujący, by nadawcy oferowali programy w języku jidysz					
11.1.b.ii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku jidysz				=	
11.1.c.ii	zachęcenie i/lub ułatwienie regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku jidysz				=	
11.1.d	zachęcenie i/lub ułatwienie produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku jidysz					
11.1.ei	zachęcenie do utworzenia lub ułatwienia utworzenia lub utrzymania co najmniej jednej gazety w języku jidysz				=	
11.1.f.ii	przyznawanie istniejących środków na pomoc finansową także produkcjom audiowizualnym w języku jidysz					=
11.1.g	wspieranie szkolenia dziennikarzy oraz innego personelu mówiącego w języku jidysz					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • zagwarantowanie wolności bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku jidysz • niesprzeciwianie się retransmisji programów radiowych i telewizyjnych z krajów sąsiednich w języku jidysz • zapewnienie wolności słowa i swobodnego obiegu informacji w prasie drukowanej w języku jidysz 	=				
11.3	zapewnić, aby interesy użytkowników języka jidysz były reprezentowane lub uwzględniane w organach gwarantujących wolność i pluralizm mediów					
Artykuł 12 – Działania i obiekty kulturalne						
12.1.a	wspieranie produkcji, reprodukcji i rozpowszechniania dzieł kultury w języku jidysz	=				
12.1.b	wspieranie dostępu w innych językach do dzieł wytworzonych w języku jidysz przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów	=				

Ocena zobowiązanie przez Komitet Ekspertów*:						
Artykuł	Zobowiązania Polski dotyczące języka jidysz	spełnione	częściowo spełnione	formalnie spełnione	niespełnione	brak wniosków
12.1.c	wspieranie dostępu w języku jidysz do dzieł wytworzonych w innych językach przez wspomaganie i rozwój tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji i napisów do filmów				=	
12.1.d	zagwarantowanie, że organy odpowiedzialne za organizowanie lub wspieranie różnego rodzaju działań kulturalnych odpowiednio uwzględniają znajomość i wykorzystanie języka i kultury jidysz w przedsięwzięciach, które inicjują, lub które wspierają					
12.1.e	zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość języka jidysz	=				
12.1.f	wspieranie bezpośredniego uczestnictwa przedstawicieli użytkowników języka jidysz w tworzeniu obiektów i planowaniu działań kulturalnych					
12.1.g	wspieranie i/lub ułatwianie utworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za zbieranie, przechowywanie kopii i prezentowanie lub publikowanie materiałów w języku jidysz	=				
12.2	W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których język jidysz jest tradycyjnie używany, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne wykorzystujące język jidysz					=
12.3	uwzględnianie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą języka jidysz i kultury, której odpowiada					
Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne						
13.1.b	zabranianie umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka jidysz					
13.1.c	przeciwdziałanie praktykom mającym na celu zniechęcanie do wykorzystania języka jidysz w związku z działalnością gospodarczą lub społeczną	=				
13.1.d	ułatwianie lub popieranie używania języka jidysz w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi					
13.2.b	w sektorze publicznym, zorganizowanie działań mających na celu promowanie używania języka jidysz w życiu gospodarczym i społecznym					
Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna						
14.a	stosowanie istniejących dwustronnych i wielostronnych porozumień, które je wiążą z Państwami, w których używany jest język jidysz w identycznej lub podobnej formie, bądź dążenie do zawarcia takich umów, w taki sposób, by sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami języka jidysz w danych Państwach w dziedzinach kultury, edukacji, informacji, szkoleń zawodowych i ciągłej edukacji					=
14.b	dla dobra języka jidysz, ułatwianie i/lub promowanie współpracy ponad granicami, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium wykorzystywany jest język jidysz w identycznej lub podobnej formie				=	

* Komitet Ekspertów do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ocenia zachowanie zgodności przez Państwa Strony ze zobowiązaniami w ramach Karty w następujący sposób:

Spełnione: Polityki, ustawodawstwo i praktyka zgodne z Kartą.

Częściowo spełnione: Polityka i ustawodawstwo są całkowicie lub częściowo zgodne z Kartą, ale zobowiązanie jest tylko częściowo realizowane w praktyce.

Formalnie spełnione: Polityka i ustawodawstwo są zgodne z Kartą, ale w nie są realizowane w praktyce.

Niespełnione: Nie podjęto żadnych działań w zakresie polityki, prawodawstwa i praktyki w celu realizacji przedmiotowego zobowiązania.

Brak wniosków: Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie zostało wypełnione, ponieważ władze nie dostarczyły żadnych informacji lub przedłożono niewystarczające informacje.

Zmiany w ewaluacji w porównaniu do poprzedniego cyklu monitorowania

92. Język jidysz nie jest nauczany w polskich szkołach jako język mniejszości narodowej. W związku z powyższym, nauczanie o historii i kulturze odzwierciedlonej przez język jidysz również nie zostało zapewnione. Informacje o mniejszościach narodowych i etnicznych, jak również o języku regionalnym w ramach przedmiotów takich jak „Wiedza o społeczeństwie” (patrz wyżej) nie są wystarczające do poznania historii i kultury odzwierciedlonej przez język jidysz w Polsce zgodnie z wymogami Artykułu 8.1.g. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 8.1.g za niespełnione. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w zakresie praktycznych trudności związanych z używaniem lub przyjmowaniem nazw w języku jidysz. W związku z tym, zobowiązanie 10.5 zostało uznane za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 11.1.d. Zgodnie z dostępnymi informacjami, nie przeprowadzono szkoleń dziennikarzy i innego personelu związanego z mediami z wykorzystaniem języków regionalnych lub języków mniejszości. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.1.g za niespełnione. Z dostępnych informacji wynika, że nie istnieją żadne mechanizmy gwarantujące reprezentowanie lub uwzględnianie interesów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w organach odpowiedzialnych za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 11.3 za niespełnione. *Teatr Żydowski im. Estery Rachel i Idy Kamińskiej w Warszawie - Centrum Kultury Jidysz* organizuje liczne działania kulturalne uwzględniających znajomość i wykorzystanie języka jidysz. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.d za częściowo spełnione. Osoby posługujące się językiem jidysz biorą udział w planowaniu i organizowaniu tego rodzaju działalności kulturalnej. Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.1.f za częściowo spełnione. Dedykowany segment poświęcony zagadnieniu „Polacy i Żydzi – wspólne dziedzictwo i przyszłość” od 2019 roku stanowi część otwartych konkursów „Dyplomacja publiczna” polskiego MSZ, a za granicą organizowane są wydarzenia promujące kulturę żydowską. Należą do nich m.in. festiwal Warszawa Singera 2019 w Nowym Jorku, Festiwal Kultury Żydów Polskich YIDDISH organizowany w Gruzji w 2019 roku oraz konferencja promująca dziedzictwo żydowskie w Polsce organizowana w Londynie. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów uważa zobowiązanie 12.3 za spełnione. Na podstawie informacji otrzymanych od władz na temat polskich ram prawnych i ich interpretacji oraz wobec braku skarg w tej sprawie, Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie 13.1.b za spełnione. Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających aktualnych informacji, aby stwierdzić spełnienie Artykułu 13.1.d oraz 13.2.b.

2.14.2 Zalecenia Komitetu Ekspertów dotyczące sposobów poprawy ochrony i promocji języka jidysz w Polsce

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przestrzegania wszystkich zobowiązań wynikających z Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych, które nie zostały uznane za „spełnione” (patrz punkt 2.1.1 powyżej), jak również do utrzymywania zgodności ze zobowiązaniami spełnionymi. W takim przypadku, władze powinny w szczególności wziąć pod uwagę zalecenia przedstawione poniżej. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty w Polsce pozostają w mocy. W ramach procedury monitorowania Karty sformułowano zalecenia mające na celu wsparcie władz w procesie realizacji.

I. Zalecenia dotyczące natychmiastowych działań

- a. **Sporządzenie, przy współpracy z mniejszością, planu działania na rzecz rewitalizacji języka jidysz, w szczególności poprzez wprowadzenie nauczania w języku jidysz/nauczania języka jidysz na wszystkich odpowiednich poziomach**

II. Dalsze rekomendacje

- b. Podjęcie działań w celu zwiększenia obecności języka jidysz w mediach (media nadawcze, media internetowe i drukowane, dzieła audiowizualne)
- c. Zachęcać do stosowania języka jidysz w publicznych oznaczeniach
- d. Zapewnienie długoterminowego finansowania działalności kulturalnej i instytucji zakładanych przez osoby posługujące się językiem jidysz
- e. Ułatwianie/popieranie używania języka jidysz w życiu gospodarczym i społecznym

Rozdział 3 [Propozycje] Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy

Doceniając wysiłki podjęte przez polskie władze w celu ochrony języków regionalnych i mniejszościowych używanych w ich kraju, w ramach prowadzonej oceny Komitet Ekspertów podjął decyzję o skoncentrowaniu się wyłącznie na kilku najpoważniejszych nieprawidłowościach we wdrażaniu Karty. Zalecenia przekazane przez Komitet Ekspertów do Komitetu Ministrów nie powinny być jednak interpretowane jako pomniejszające znaczenie innych, bardziej szczegółowych uwag zawartych w raporcie, które również są istotne. Komitet Ekspertów proponuje odpowiednie zalecenia.

W myśl artykułu 16 ust. 4 Karty oraz uwzględniając informacje zawarte w niniejszym raporcie, Komitet Ekspertów Europejskiej do spraw Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych proponuje, aby Komitet Ministrów wydał Polsce następujące zalecenia.

Komitet Ministrów,

działając na podstawie artykułu 16 Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych;

Uwzględniając instrument ratyfikacyjny złożony przez Polskę w dniu 12 lutego 2009 r.;

Po zapoznaniu się z oceną dokonaną przez Komitet Ekspertów w odniesieniu do stosowania Karty przez Polskę;

[Po zapoznaniu się z uwagami przedstawionymi przez polskie władze na temat treści raportu Komitetu Ekspertów;]

Mając na względzie, że przedmiotowa ocena dokonana została w oparciu o informacje przekazane przez Polskę w trzecim raporcie okresowym, informacje uzupełniające przekazane przez polskie władze, informacje przekazane przez organy i stowarzyszenia legalnie działające w Polsce oraz informacje uzyskane przez Komitet Ekspertów podczas wizyty na miejscu;

Zaleca, aby polskie władze uwzględniły wszystkie uwagi i zalecenia wydane przez Komitet Ekspertów i w pierwszej kolejności:

1. wzmocniły prace związane z promowaniem świadomości i tolerancji w ogóle polskiego społeczeństwa w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych oraz kultur, które reprezentują;
2. ponownie rozważyły zastosowania 20% progu w odniesieniu do zobowiązań w Artykule 10 i stworzenie możliwości prawnych składania ustnych lub pisemnych wniosków w językach regionalnych lub mniejszościowych również w stosunku do powiatów i województw;
3. udostępniły edukacji w języku białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i ukraińskim jako języku nauczania na poziomach przedszkolnym, podstawowym i średnim;
4. zapewniły podstawowe i dalsze kształcenie wystarczającej liczby nauczycieli do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych, jak również zaktualizowane podręczniki i inne materiały dydaktyczne;
5. podjęły środki mających na celu zwiększenie oferty emisji we wszystkich językach regionalnych lub mniejszościowych;
6. ustanowiły w ścisłej współpracy z danymi użytkownikami ustrukturyzowanej polityki i podjęcie elastycznych środków ułatwiających zastosowanie Karty względem języków ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet Ministrów wzywa władze Polski do złożenia czwartego raportu okresowego do dnia 1 czerwca 2022 r.

Załącznik I: Instrument Ratyfikacyjny

Polska

Deklaracja zawarta w instrumencie ratyfikacyjnym złożona w dn. 12 lutego 2009 r. - oryg. j. ang.

Rzeczpospolita Polska oświadcza, że zastosuje Kartę zgodnie z Ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych i języku regionalnym z dnia 6 stycznia 2005.

Okres: 01/06/2009 -

Oдноśne artykuły: 1

Deklaracja zawarta w instrumencie ratyfikacyjnym złożona w dn. 12 lutego 2009 r.

Rzeczpospolita Polska oświadcza, zgodnie z Artykułem 3, ust. 1 Europejskiej Karty Języków regionalnych lub mniejszościowych, że w rozumieniu Karty językami mniejszości w Rzeczypospolitej Polskiej są: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, karaimski, kaszubski, litewski, łemkowski, niemiecki, ormiański, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i ukraiński.

Językiem regionalnym jest język kaszubski. Językami mniejszości narodowych są białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, litewski, niemiecki, ormiański, rosyjski, słowacki i ukraiński. Językami mniejszości etnicznych są karaimski, łemkowski, romski i tatarski. Języki nieterytorialne to hebrajski, jidysz, karaimski, ormiański oraz romski.

Okres: 01/06/2009 -

Oдноśne artykuły: 3

Deklaracja zawarta w instrumencie ratyfikacyjnym złożona w dn. 12 lutego 2009 r.

Rzeczpospolita Polska oświadcza, zgodnie z Artykułem 2, ust. 2 Karty, że następujące postanowienia części III Karty będą stosowane w odniesieniu do języków wymienionych powyżej:

Artykuł 8

Ust. 1 a (i), b (i), c (i), d (iii), e (ii), g, h, i, Paragraf 2;

Artykuł 9

Ust. 2 a;

Artykuł 10

Ust. 2 b, g, Paragraf 5;

Artykuł 11

Ust. 1 a (ii), (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), f (ii), g, Ust. 2, Ust. 3;

Artykuł 12

Ust. 1 a, b, c, d, e, f, g,

Ust. 2,

Ust.3;

Artykuł 13

Ust. 1 b, c, d,

Ust, 2 b;

Artykuł 14

Podpunkty a, b.

Okres objęty: 01/06/2009 -

Oдноśne artykuły: 2

Załącznik II: Wnioski władz polskich